

”No onpahan joka päivä jottai”

- Nuorten aikuisten hyvinvointiin heijastuvat tekijät ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutuksessa

Tiina Kiri

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Lapin yliopisto

Tarja Orjasniemi

Syksy 2024

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Sosiaalityö

Työn nimi: ”No onpahan joka päivä jottai” Nuorten aikuisten hyvinvointiin heijastuvat tekijät ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutuksessa

Tekijä/-t: Tiina Kiri

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: 59 + 2

Vuosi: 2024

Tiivistelmä:

Pro gradu -tutkielmassa tutkin, miten nuoret aikuiset kokevat hyvinvointiinsa liittyvät tekijät ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutuksessa, ja mitä he toivovat tulevaisuudeltaan. Tutkimuksen keskeisinä käsitteinä ovat NEET-nuoret ja koulutuksen ja työelämän merkitys nuoren elämänsäkulussa. NEET-nuorilla tarkoitetaan työelämän, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevia nuoria. Tutkimusaihe on merkityksellinen, koska NEET-jakson pitkittyessä sillä on haitallisia vaikutuksia nuorten koettuun hyvinvointiin, taloudelliseen ahdinkoon ja syrjäytymisriskiin. Yhteiskunnallisesti jokaisen nuoren tulisi löytää asemansa työmarkkinoilla ja kokea itsensä merkitykselliseksi.

Tutkimusaineisto koostuu Mirja Määtän *NEET -nuorten ja työntekijöiden haastattelut ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutushankkeessa 2013* - haastatteluaineistosta. Aineisto koostuu 18 nuoren haastattelusta. Tutkimukseni oli laadullinen tutkimus, jossa käytin analyysimenetelmänä teoriaohjaavaa sisällönanalyysin muotoa. Tutkimusanalyysin teoreettisena viitekehystenä toimi Erik Allardtin 1970 -luvulla kehittämä hyvinvointiteoria laajennettuna doing -ulottuvuudella.

Tutkimustulokset osoittivat, että ammatillisiin opintoihin valmentava koulutus vahvisti ja selkeytti jatko-opintoihin hakeutumisessa. Nuoret aikuiset olivat tyytyväisiä laajaan ohjaukseen ja tukeen, joka ei rajoittunut pelkästään opetukseen. Ohjausta sai opintojen lisäksi asunto- ja taloudellisissa asioissa. Suurin osa korotti arvosanoja jatko-opintopaikan varmistamiseksi. Työpaikkavierailut olivat myös hyödyllisiä, koska se antoi nuorille varmuutta jatko-opintovalintaan. Monella nuorella oli pitkä aika edellisistä opinnoista, joten säännöllinen arkirytmisi lisäsi heidän hyvinvointiaan. Uudet kaverisuhteet vahvistivat sosiaalisia taitoja ja poistivat yksinäisyyden kokemusta. Tutkimustulokseni vahvistivat käsitystäni, että ammatillisiin opintoihin valmentavalla koulutuksella on jatkossakin tarvetta koulupudokkaille, jotka tarvitsevat kokonaisvaltaista ohjausta opinnoissa ja elämässä selviämiseen voidakseen hyvin.

Avainsanat: NEET -nuoret, valmentava koulutus, hyvinvointi, sisällönanalyysi

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Nuoruus elämänvaiheena ja koulutuksen merkitys	7
2.1 Nuoruus alati muuttuvana elämänvaiheena	7
2.2 Koulutuksen merkitys nuoren elämäkulussa	10
2.3 Työelämän, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevat nuoret.....	15
3 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	21
3.1 Hyvinvoinnin monet ulottuvuudet ja tulkinnat	21
3.2 Nuoren osallisuuden ja toimijuuden merkitykset hyvinvoinnin kontekstissa	26
4 Tutkimuksen metodologia	30
4.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen rajaus	30
4.2 Aineiston kuvaus.....	32
4.3 Aineiston analysointi, luokittelu ja teemoitus	32
4.4 Tutkimuksen etiikka ja tutkijan positio	36
5 Nuorten aikuisten kokema hyvinvointi itsensä toteuttamisena	37
5.1 ”No se tekemisen rentous on paras täällä ja just se mitä mä nyt teen”	37
5.2 ”Onhan se nyt parempi täällä ku kotona maata”	40
6 Nuorten aikuisten kokema hyvinvointi yhteisyyssuhteissa	43
6.1 ”Oon ihmetellyt sitä, miten hyvä yhteishenki täällä on”	43
6.2 ”Jos se oma porukka on poissa, ni silloin sitä ollaan yleensä yksin”	44
7 Nuorten aikuisten tulevaisuuden näkymät elintason kontekstissa	47
7.1 ”Kyllähän sitä vois jonkun ammatin hankkii itelle”	47
7.2 ”Näen sit itteni siellä töissä ja vähän terveempänä”	50
8 Tulosten yhteenveto	52
9 Pohdinta.....	56
Lähteet.....	60
Liite 1. Haastattelukysymykset	68
Liite 2 Tutkintoon johtavan koulutuksen keskeyttäminen koulutussektoreittain lukuvuosina 2020/2021-2021/2022	70

1 Johdanto

Tutkin pro gradu -tutkielmassani ammatillisiin opintoihin valmentavan koulutuksen merkitystä nuorten aikuisten hyvinvoinnille ja tulevaisuuden tavoitteille. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat NEET-nuoret (*not in employment, education or training*), joilla tarkoitetaan koulutuksen, harjoittelun ja työelämän ulkopuolella olevia 17–24-vuotiaita nuoria. On yleistä, että NEET-lyhenne jää arkipuheissa vieraaksi käsitteeksi, sen sijaan käsitettä käytetään usein hallinnollisissa puheissa. NEET-termin alkujuurat ovat syntyneet 1990-luvulla Englannissa käydyissä poliittisissa keskusteluissa, joiden tarkoituksena oli integroida uudelleen 16–18-vuotiaat nuoret työelämään. Ajansaatossa ikäryhmä on laajennettu koskemaan 15–29-vuotiaita, jotka on sisällytetty Euroopan poliittiseen keskusteluun, kun päätöksissä on tehty linjauksia NEET-nuorten sijoittumiseen työmarkkinoilla. (Eurofound 2016, 25; Aaltonen Sanna 2018.) Usein NEET -tilanne voi viitata suurentuneeseen syrjäytymisriskiin, hyvinvoinnin riskitekijöihin, kuten päihteiden käyttämiseen ja mielenterveysongelmiin. (Paananen, Surakka, Kaunulainen, Ristikari & Gissler 2019, 115; Goldman-Mellor, Caspi, Arseneault, Ajala, Ambler, Danese, Fisher, Hucker, Odgers, Williams, Wong & Moffitt 2016, 196; Gariépy, Danna, Hawke, Henderson & Iyer 2022, 1107.)

NEET-nuorten määrässä on esiintynyt vuosikymmenten aikana vaihtelua. Vuodesta 1995 vuoteen 2008 NEET -nuorten määrä laski kaikissa ikäryhmissä, jonka jälkeen se nousi. Nousu tasaantui vuonna 2009 muutamaksi vuodeksi, kunnes kääntyi jälleen nousuun kaikissa paitsi nuorimmassa ikäryhmässä. Eniten NEET -nuoria oli seuranta-aikana ollut 18–20-vuotiaissa ja vähiten 24–25-vuotiaissa. NEET-nuoret ovat heikommin kiinni työelämässä, mutta heidän asemansa parantamiseen on panostettu muun muassa myöntämällä palkkatukea, lisäämällä ohjaamotoimintaa, valmentavaa koulutusta ja psykososiaalista tukea. (Jernström & Sirniö 2023, 2,8.) Uusimman työ ja -elinkeinoministeriön julkaiseman tilaston mukaan (2022) NEET-nuorten 18–24-vuotiaiden osuus vuonna 2022 oli 14,1 (%), jotka eivät ole pääasiallisesti työssä, opiskelijoina tai varusmiespalveluksessa osuus (%) vastaavan ikäisestä väestöstä. Edelliseen vuoteen verrattuna NEET-nuorten määrässä on tapahtunut myönteistä kehitystä, sillä heidän osuutensa on hiukan vähentynyt.

Oppivelvollisuuden pidentyminen 18 vuoteen asti tuli voimaan 1.8.2021. Tämä tarkoittaa, että peruskoulun jälkeen nuoren on haettava toisen asteen opintoihin. Lisäksi uudistuksessa oli huomionarvoista oppimateriaalien maksuttomuus. (Opetushallitus 2024.) Oppivelvollisuuslain 2 §:n (30.12.2020/1214) mukaan oppivelvollisuus päättyy, kun nuori valmistuu toisen asteen koulutuksesta tai täyttää 18 vuotta. Oppivelvollisuuden muutoksesta huolimatta, koulun keskeyttäminen on edelleen yleistä. Tilastokeskuksen (2024) mukaan hieman alle seitsemän prosenttia tutkintoon tähtäävistä opiskelijoista keskeytti opintonsa eikä jatkanut tutkintoon suuntaavassa koulutuksessa lukuvuonna 2021–2022. Ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa keskeyttäjiä oli 11,0 prosenttia ja lukiokoulutuksessa 3,7 prosenttia. Vertailun vuoksi vuosina 2018–2019 lukion ja ammatillisen peruskoulutuksen keskeyttäneitä oli hieman vähemmän (SVT 2021). Kaikkia opinnoista vasta valmistuneita voi koskea tosiasia, ettei toisen asteen koulutus tai edes korkea-asteen koulutuksenkaan takaa pysyvyyttä työmarkkinoilla. Työpaikkoihin liittyvä epävarmuus on kasvanut, ja työurat ovat muuttuneet katkonaisiksi. Tulevaisuudessa merkitystä kasvattaa työuran mittainen oppimiskyky sekä yrittäjämäinen tyyli toimia työelämässä.

Keskeyttäjäissä ei havaittu juurikaan sukupuolieroja vaan ne jakautuivat melko tasan naisten ja miesten keskuudessa. Naiset keskeyttivät opintonsa vähiten naisvaltaisilla aloilla, kuten terveys- ja hyvinvointialoilla. Vastaavasti tekniset alat, joissa opiskelee eniten miehiä, oli keskeyttäjiäkin vähemmän. Vähiten miehet keskeyttivät maa- ja metsätalousaloilla. (SVT 2021.) NEET-nuorten lukumääristä, maantieteellisestä sijoittumisesta ja muista objektiivisista havainnoista on eri rekisteritietojen valossa melko kattavasti tietoa, mutta sen sijaan heidän subjektiivisesta hyvinvoinnistaan tiedetään varsin vähän (Aaltonen 2018; Simonen 2019). Tällä tutkimuksella pyritään selvittämään juurikin NEET-nuorten subjektiivista hyvinvointia.

Oppivelvollisuuslain mukaan opiskelija voi omalla eroilmoituksellaan päättää opintonsa täytettyään 18-vuotta, vaikka ei olisi vielä valmistunut. Opiskelijan omasta aloitteesta päättää opintonsa on kokemusta vantaalaisessa lukiossa. Oma-aloitteinen opinnoista johtuva eroil-

miö on koettu vantaalaisessa lukiossa sen jälkeen, kun laki oppivelvollisuuden pidentymisestä tuli voimaan vuonna 2021. Vantaan Vaskivuoren lukion rehtorin Elina Arokankaan mukaan keskeyttämisen taustalla voivat olla heikot opiskelutaidot ja elämänhallinnan ongelmat. Osalle opiskelijoista voi tulla yllätyksenä lukio-opintojen vaativuus ja kovatahtisuus. Eroilmoitukset herättävät huolta, mutta Helsingin kaupungin sivistysjohtaja Harri Korhosen mukaan oppivelvollisuuden jatkuminen on ollut onnistunut muutos. Ennen oppivelvollisuuden pidentymistä pelkästään Helsingissä yli kolme prosenttia ikäluokasta tippui kaikesta koulutuksesta peruskoulun jälkeen. Vuonna 2023 osuus laski alle puoleen prosenttiin. Silti yksittäisten nuorten tilanteesta huoli on edelleen suuri eikä isotkaan järjestelyt auta vaan he silti tippuvat ”kelkasta”. Arokankaan huoli opiskelijan opinnoista eroaminen omasta tahdosta on huolestuttavaa, koska opintoihin palaaminen voi lipua entistä kauemmas. (Leino & Virranniemi 2024.) Nuorella tulee olla jokin varasuunnitelma, jos aiemmat opinnot eivät ole tunyuneet siltä omalta jutulta. Pahimmillaan nuori jää yhteiskunnan katvealueelle, joka voi syrjäyttää nuoren elämän monestakin eri hyvinvoinnin osa-alueelta.

Opetushallitus on linjannut oppivelvollisuutta koskevia velvollisuuksia sovellettavan lainsäädännön mukaisesti (Kts. Oppivelvollisuuslaki, Perusopetuslaki, Lukiolaki, Laki ammatillisesta koulutuksesta). Oppivelvollisen asuinkunnan tai koulutuksen järjestäjän tulee valvoa oppivelvollisuuden edistymistä, mutta myös huoltajalla on myös valvontavastuu. Mikäli huoltaja laiminlyö valvonta velvollisuutensa, on oppivelvollisen asuinkunnalla oikeus tehdä tutkintapyyntö poliisille. Jos huoltajan oppivelvollisuuden valvontavastuun laiminlyönti katsotaan tahalliseksi tai törkeäksi, voidaan huoltaja tuomita sakkorangaistukseen. Lievempi ja ensisijainen keino puuttua oppivelvollisuuden laiminlyöntiin on asuinkunnan tai opetuksen järjestäjän tekemä lastensuojeluilmoitus. Oppivelvollisuuden täyttymistä seurataan koko oppivelvollisuusiän ajan Valpas -järjestelmässä, joka on Opetushallituksen ylläpitämä palvelu. Jos opinnot uhkaavat keskeytyä, tieto kulkeutuu Valppaan kautta vastuuketjun seuraavalle toimijalle. Ideana on, että opiskelijalla on koko ajan taho, joka ohjaa ja valvoo oppivelvollisuuden suorittamista. (Opetushallitus 2024.)

Kansainväliset tutkimukset todentavat, että koulunkäynnin ongelmilla ja koulun keskeyttämisellä on pitkäjänteisiä vaikutuksia työllisyyteen ja elintason kehittymiseen myöhemmin elämässä (Bask & Salmela 2013, 513; Heinonen 2021, 572). Sosiaalityön professori Johanna Kallio ja dosentti Miia Hakovirta (2020, 176) esittävät, että koulunkäynnit ongelmat tai pahimmillaan kouluakäymättömyys voi johtaa taloudellisiin ja sosiaalisiin ongelmiin, kuten työttömyyteen ja ihmissuhdeongelmiin. NEET-nuorten katsotaan olevan haavoittuvia, koska he kohtaavat sosiaalista syrjäytymistä ja vaikutuskyvyttömyyttä. NEET-nuoret tulevat suhteettoman paljon heikommasta taustasta. Koulun ja työvoiman ulkopuolella oleminen rajoittaa heidän kykyään hankkia taitoa ja kokemusta, jotka voisivat parantaa heidän työmahdollisuuksiaan. (Gariépay ym. 2022, 1108.) Varhainen puuttuminen nuoren mahdolliseen NEET-tilanteeseen tulisi tunnistaa huomioimalla riskitekijät jo peruskoulun aikana. Koulupoissaolot peruskoulussa voivat ennakoita opintojen keskeytymistä ja psyykkistä pahoinvointia myös toisella asteella (Vasalampi 2024). Koulupoissaoloihin puuttuminen, tehostettu opinto-ohjaus ja tukitoiminen tarpeen selvittäminen voisivat ennaltaehkäistä NEET-tilanteeseen ajautumista.

Kiinnostukseni nuorten kouluakäymättömyyteen heräsi jo kandidaatintutkielmani ideointivaiheessa koulukuraattorityöni johdattelemana. Kandidaatin tutkielmani tarkasteli koulupudokkuuden erityispiirteitä. Tarkastelin aihetta kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tulosten mukaan koulupudokkuuden erityispiirteet ovat hyvin monisyisiä. Yhtenä riskitekijänä ilmeni mielenterveysongelmat, vanhemmilta saadun tuen vähyys, sosioekonomiset ongelmat ja väärä alavalinta. Koulupudokkuus ja siihen liittyvät kerrostumat kiinnostavat itseäni edelleen. Tavallaan jatkan aiheen parissa, mutta hiukan eri kontekstissa. Nuorten koulutus, osallisuus, itsensä toteuttaminen ja tulevaisuuden haaveet ovat aiheina edelleen ajankohtaisia ja itseäni inspiroivia. Uskon, että nuorten kokemalla hyvinvoinnilla on merkitystä elämäntavoitteiden kirkastumisessa, ja sosiaalisen toiminnan hyödyt auttavat kiinnittymään nuorta yhteiskuntaan. Nuoren tunnekokemus olevansa osa jotakin on merkityksellistä koetulle hyvinvoinnille ja luottamukselle tulevaisuuteen.

Tutkielman otsikko ”no onpahan joka päivä jottai” on erään nuoren lausahdus siitä, miten merkitykselliseksi hän kokee olevansa osa yhteisöä, saavansa sosiaalista vertaistukea ja ryhtiä arkeensa osallistumalla opintoihin. Koen tärkeäksi tarkastella myös nuorten aikuisten tavoitteita tulevaisuudelle, koska ne selkeyttävät ammatillisiin opintoihin valmentavan koulutuksen suunnittelua, jotta koulutuksen tavoitteet vastaavat nuorten aikuisten tarpeita. Uskallan epäillä, että nuorten auttamiseksi ja hyvinvoinnin tukemiseksi heitä ei kuunnella riittävästi tai jos kuullaan, sillä ei välttämättä ole riittävää vaikutusta koulutusta koskevissa toimenpiteissä. Jos ammatillisen opintoihin valmentavan koulutuksen toimintalogiikka perustuu palvelutuottajien intresseihin, on pelkona, etteivät hyvinvointia tukevat toimet kohtaa nuorten omia tarpeita. Nuorten omia toiveita ei siten huomioida. Toisaalta koulutusorganisaation toimintaa ohjaa poliittiset päätökset. Koulujärjestelmä ja sen eri painopisteiden kehittäminen ovat riippuvaisia valtion määrärahoista.

Kiinnostukseni tutkielmassani kohdistuu nuorten hyvinvointiin ja tulevaisuuden tavoitteisiin, joita ammatillisen opintoihin valmentama koulutus tarjoaa. Aihe on tärkeä myös yhteiskunnallisesti, jotta nuorten aktiivisuuden tukemiseen tarjottavat taloudelliset painotukset ja palvelutarjonnat kohdistusivat mahdollisimman tuottavasti tuoden NEET-nuorten tulevaisuuden rakentumiseen toiveikkuutta ja merkityksellisyyttä. Liian usein NEET-nuoret kategorisoidaan monilla negatiivisilla määreillä (Aaltonen, Kivijärvi & Myllylä 2019, 309). Ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutuksessa tavoitteena on nuoren kiinnittyminen jatko-opintoihin ja sen vuoksi koulutuksella on merkittävä rooli niin yksilön kuin yhteiskunnan näkökulmasta. Toivoisin löytäväni tutkielmani avulla keinoja, miten ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutuksessa voidaan tukea nuorten hyvinvointia ja hyödyntää koulutuksen suunnittelussa heidän tulevaisuutensa tavoitteita.

2 Nuoruus elämänvaiheena ja koulutuksen merkitys

2.1 Nuoruus alati muuttuvana elämänvaiheena

Nuoruus on tapahtumarikasta elämänvaihetta, joka sijoittuu lapsuuden ja aikuisuuden väliin. Se on hyvin merkityksellistä aikaa, johon liittyvät fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset muutokset (Kiuru 2023, 182; Siegel 2014, 41). Nuoruus on kivijalka myöhemmälle aikuisuudelle, sillä sen aikana esimerkiksi sosiaaliset ja taloudelliset tekijät muodostavat perustan koettuun terveyteen ja hyvinvointiin myöhemmin aikuisuudessa (Parkkila & Poutiainen 2023, 19). Nuoren irtautuessa vanhemmistaan, nuoret löytävät uusia tapoja ymmärtää maailmaa ja pärjätä elämässä. Tosiasia on, että evoluution totuus on joko yksilöiden sopeutuminen tai kuoleminen. Kaiketi nuorten voima on sopeutumisessa. (Siegel 2014, 43.) Elämänkaarinäkökulman mukaan nuoren ihanne aloitus elämänkaarella tapahtuu kodin suojassa vietetystä varhaislapsuudesta turvallisten vanhempien läsnäolosta. Turvallisuuden tunne antaa hyvän lähtökohdan lapsen tasapainoiselle kehitykselle. (Paananen ym. 2019, 116.)

Nuoruutta voidaan määritellä hyvin monella eri tavalla, joista yksi määritelmä on ikä ja sen juridinen tulokulma. Sosiaalihuoltolain 1301/2014 3 §:n mukaan nuoria ovat 18–24-vuotiaat. Sen sijaan nuorisolain 1285/2016 3 §:n mukaan nuoria ovat alle 29-vuotiaat. Kansainvälisenä näkökulmana Yhdistyneet Kansakunnat määrittelee nuoreksi 15–24-vuotiaat, joiden ikävaihtelu poikkeaa kansallisesta lainsäädännöstä (Yhdistyneet Kansakunnat 2023; Huttunen 2016). Nuoruuden ikään perustavalla juridisella määritelmällä on merkitystä, koska se on elämänvaihe, jota ohjaavat kaksi keskeistä siirtymää; lapsuudesta aikuisuuteen ja koulutuksesta työelämään. Kyse on hyvin merkittävästä ajanjaksosta nuoren elämässä. Nuorena tehdyt valinnat luovat pohjan elämälle, jota nuori aikuisena elää (Kiuru 2023, 184).

Nuoruusiän keskivaiheelle eli 15–18 vuotiaana sekä nuoruusiän loppuvaiheelle 18–20 vuotiaana liittyy minäkokemuksen selkiintymistä, omien rajojen kokeilua, seestymisvaihe, itsenäisen elämän aloittaminen ja pohdiskelua omasta asemastaan maailmassa. Nuoruus 15–20 vuotiaana on aikaa, jolloin pitää oppia ikään kuin uudestaan elämään. Nuoruuteen liittyy myös tärkeitä kehitystehtäviä, joiden kohtaaminen ja niistä selviytyminen edesauttavat nuoren kehittymisen ja siirtymisen seuraavaan elämänvaiheeseen. Nuoruudessa on tehtävä omaan tulevaisuuteen, kuten koulutukseen, ammatinvalintaan ja ihmissuhteisiin liittyviä

ratkaisuja. Tiedetään, että kehittyvän nuoren päätöksentekokyvyissä on yksilöllistä vaihtelua. Nuoren tekemät päätökset ovat alttiita ympäristötekijöiden vaikutukselle. (Dunderfelt 2011, 84–85; Kiuru 2023, 189.) Teoreetikko Robert J. Havighurst tunnetaan eri-ikäisten ihmisten *kehitystehtäviä* koskevista ajatuksistaan. Havighurstin liittää nuoruuden kehitystehtäviksi esimerkiksi molempiin sukupuoliin kohdistuvan kypsemmän suhteen, ulkonäön hyväksymisen, saavutetun itsenäisyyden tunne-elämässä suhteessa vanhempiin, vastuunotto taloudellisista asioista, pyrkimystä sosiaalisesti vastuulliseen käyttäytymiseen ja kehittämään moraalia, jonka mukaan voi ohjata valintojaan. Havighurstin mukaan ihmisen toimintaan kohdistuvat odotukset ja vaatimukset ovat kytköksissä ikään siten, että ne muuttuvat iän myötä. Kehitystehtävissä onnistuminen antaa hyvät lähtökohdat hyvinvoinnille ja myöhemmälle positiiviselle kehitykselle. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 76; Kiuru 2023, 198–199.) Kehitystehtävissä onnistuminen vahvistaa nuoren itseluottamusta ja tasapainottaa ihan tavallista perusarkea.

Nuoruuden keskivaiheelle ajoittuu identiteetin rakentumisen ajankohta. Tällöin nuorelle muodostuu melko selkeä, pysyväkin ja yksilöllinen minäkäsitys, joka kehittyy eri toisiaan seuraavista kriisi- ja sitoutumisvaiheiden kautta. Nuorelle tärkeitä minäkehityksen osa-alueita ovat kouluttautuminen, ihmissuhteet, seksuaalisuus ja sukupuoli-identiteetti. Ammatinvalinta on osa identiteetin rakentumista. Oppiminen nuoruusiässä on erilaisten oppimistyylien ymmärtämistä ja hyödyntämistä, jotka vahvistavat nuoren itseluottamusta ja luovuutta. Oppimisen iloa nuori kokee, jos nuoren tavoitteet ovat selkeät ja mielekkäät. Nuori viettää suurimman ajan elämästään koulussa, joten koulun merkitys nuoren oppimisen, ajattelun ja arvojen kehittymisen kannalta on suurta. Nuori voi omaksua negatiivisen identiteetin, johon liittyy uhmakkuutta olla ympäristön toiveiden vastainen. Negatiivinen identiteetti on seurausta, kun lasta on moitittu tai häväisty. Negatiivisen identiteetin omaavat hakeutuvat vertaistensa seuraan, jotka voivat olla rikollisia tai päihteiden ongelmakäyttäjiä. Läheinen ja luottamuksellinen suhde vanhempiin tukee nuoren minäkehitystä ja helpottaa rakentamaa minäkehitystä tukevia ystävyssuhteita. Nuoren ollessa 19–25 -vuotias maailmankuva on jo selkiytynyt ja identiteetti löytynyt. Haasteeksi voi muodostua oman paikan ja aseman saavuttaminen, lapsuuden kodista irtautuminen ja mielekkään koulutuksen ja työuran suunnittelun toteuttaminen. (Nurmiranta ym. 2009, 78–80, 84; Karvonen, Karukivi

& Kronström 2023, 1264.) Perheenjäsenten välinen läheisyys, yhteenkuuluvuuden tunne, luottamuksellisuus ja tukea antava keskusteluyhteys vanhempiin edistävät kohti saavutettua identiteettiä (Karvonen ym. 2023, 1265).

20-vuotias on fyysisesti valmiin näköinen maailmaan, mutta hänen kokemusmaailmansa on epätasapainossa. Nuori kokee epävarmuutta ja pelkoja itseään kohtaan, menestymistä sekä maailman hätää kohtaan. Hän saattaa pelätä joutumistaan aikuisuuden asenteiden ja ihan-teettomuuden musertamiseksi. (Dunderfelt 2011, 101.) Kasvuympäristöllä on vaikutusta nuoren siirtymävaiheissa kohti aikuisuutta. Toiviaisen (2017, 49) mukaan huono-osaisuuden vallitsemassa kasvuympäristössä kasvaneelle nuorelle nivelvaiheet kohti aikuisuutta ovat täynnä monia rakenteellisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja psykologisia puomeja, kuten perheen vähäinen emotionaalinen ja/tai materiaallinen tuki, lapsuuden traumat, oppimisvaikeudet, vähäiset kokemukset työelämästä, riskikäyttäytyminen ja päihdeongelmat.

Vanhempien ja nuorten viestintäyhteys vaatii molemmin puolista joustavuutta etenkin vanhemmilta. Vanhempien ei tule pysäyttää nuoruuden virtaa, koska heidän viestintäyhteytensä saattaa muuttua kireäksi, johon nuori reagoi vaikenemalla ja vetäytymällä. Vanhempien pitäisi itsekkin ymmärtää omaa nuoruuttaan ja niitä muutoksia, millaista tunnemyrskyä nuoruus aivoissa aiheuttaa. Tämän ymmärrettyään vanhemmat voivat luovia pahempien murrosikä vuosien läpi rakentavasti ja tehden yhteistyötä nuorta tukemalla. Hyvä vuorovaikutus suhde vanhempien kanssa voi ehkäistä nuoren riskikäyttäytymistä. Jokaisen meistä pitäisi ymmärtää, että nuoruus on rankkaa, koska koko ajan tapahtuu paljon uutta. Nuoren tunnemyrsky voi liittyä tunteiden kirjoon, johon kuuluvat hämmennys, turhautuminen, pettymys sen vuoksi, koska nuori luopuu lapsuudenaikaisesta kotipesästä. Kaverisuhteet korostuvat entisestään. Kaverisuhteiden yksi monista hyvistä puolista on se, ettei aikuisuuden siirtymävaellukselle tarvitse lähteä yksin, koska kaveriporukassa nuori kokee olonsa vahvemmaksi. (Siegel 2014, 31–32, 45–46.)

2.2 Koulutuksen merkitys nuoren elämänculussa

Koulutukseen hakeutuminen, koulusiirtymien onnistuminen ja ammattiin valmistuminen ovat nuoruuden keskeisiä kehitystehtäviä. Koulutus määrittelee nuoren työ- ja uramahdollisuuksia. Lisäksi koulutus on tärkeä yhteiskuntaan sopeuttava tekijä. Nuoreen kohdistuvat yhteiskunnalliset odotukset ovat nuoren kehityskaarelle tunnusomaisia; peruskoulun jälkeen siirrytään toisen asteen opintoihin ja sen jälkeen kiinnitytään työelämään tai haetaan jatko-opintoihin. Nuoren lineaarisessa kehityskulussa on huomioitava, että koulutuksellinen kilpailu on lisääntynyt ja nuorten koulutuspolut ja elämäntyyli ovat yksilöllistyneet (Varjo, Kalalahti & Vilkman 2023, 97). Osaamisen ja oppimisen tulevaisuus näyttäytyvät laajoina muutosilmiöinä jo nyt ja lähitulevaisuudessa. Työelämä on jokseenkin murroksessa. Digitalisaatio, kaupungistuminen ja ilmastonmuutos vaikuttavat haasteina myös koulutuksen näkökulmasta, mutta niihin kytkeytyy myös mahdollisuuksia. Digitalisaatio ja tekoäly automatisoivat useita toimintoja, joilla on vaikutusta koulu- ja työelämän kehitykseen. Näin ollen uusia työpaikkoja tulee erityisesti korkean teknologian yrityksiin. Nuoreen kohdistuvat yhteiskunnalliset odotukset koulutuksen osalta näyttäytyvät tulevaisuudessa joustavilta, koska koulutus perustuu digitaaliseen tekniikkaan ja tekoälyyn. Nuoren hyvinvoinnin kannalta siinä piilee hyvinvointia heikentävä riski, sillä ero koulutuksen, työn ja vapaa-ajan välillä hämärtyy. (Nyyssölä 2022, 10,13.)

Mikäli nuoren lineaarinen kehityskulku ei menekään ”oppikirjamaisesti” sen sijaan nuori jää koulutuksen ulkopuolelle pidemmäksi aikaa, on uhkana nuoren syrjäytyminen yhteiskunnasta. Koulutuksen ulkopuolelle jääminen ennakoi vaikeuksia työelämässä, ja voi olla riski syrjäytymiselle erityisesti heille, jotka ovat tarvinneet opinnoissaan erityistä tukea (Parkkila & Poutiainen 2023, 23). Koulunkäynnin keskeyttämisellä ja koulupudokkuudella on myös pitkälle kantavia vaikutuksia työllisyyteen ja ansiotuloihin myöhemmin elämässä. Opintojen keskeytymiseen liittyy yksilöllisiä tekijöitä kuten, mielenterveyden sairaudet, väärä alavalinta ja haasteet itsenäistymisessä. Mielenterveyteen liittyvä sairastaminen, joihin lukeutuvat masennus, väsymys, heikko motivaatio, sosiaalinen ahdistus ja keskittymisvaikeudet ovat opintojen keskeytymisen hallitsevimpia tekijöitä. (Heinonen 2021, 572, 579). Koulutuksen merkitys nuoren elämänsäkulussa näyttäytyy siten, että koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tyytyväisyys elämään on heikompa kuin nuorilla, jotka ovat kiinnitty-

neinä työ- tai opiskeluelämässä. Työttömyyden pitkittyessä tyytyväisyys elämään laskee entisestään. (Gretschel & Myllyniemi 2020, 33.) Kouluttautuminen mahdollistaa työllistymisen, joka käynnistää positiivisen hyvinvoinnin jatkumon tuoden nuorelle elintason kohen- tumista ja itsearvostuksen tunnetta.

Siirtymät kouluasteelta toiselle ovat kriittisiä vaiheita nuorten elämänculussa. Pelkän perus- koulun suorittaminen ja toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jääminen on merkittävä riski syrjäytymiselle. Tipahtaminen koulutuksen ulkopuolelle voi siten aiheuttaa pitkälle joh- tavia seurauksia niin nuorelle itselleen kuin yhteiskunnalle. Koulutus ja työelämään kiinnit- tyminen kytkeytyvät vahvasti toisiinsa. Ei -koulutetut ovat haitallisessa asemassa siten, että se on pitkäaikaistyöttömyyttä vahvemmin yhteydessä nuoren muihin ongelmiin. Nuoret, jotka ovat motivoituneita ja ponnistelevat unelmiensa eteen saavuttavat tavoitteensa ja ko- kevat kouluinnostusta. Sen sijaan koulu-uupumus vaikeuttaa jatko- opintoihin siirtymistä. Sosiaaliset suhteet voivat toimia suojaavina tekijöinä nuoren elämässä. Sujuvien koulusiir- tymien riskin muodostavat nuoret, joiden opiskelukyky ja psyykkiset voimavarat ovat josta- kin syystä heikentyneet. Heitä voidaan auttaa yksilöllisten tarpeiden mukaisella tuella oppi- misessa, hyvinvoinnissa ja sosiaalisissa suhteissa. (Kiuru 2023, 208–209; Paananen ym. 2019, 124.)

Koulupudokkuus toisen asteen opinnoissa saattaa olla jo seurausta koulunkäynnin ongel- mista peruskoulussa. Koulunkäymättömyyteen ovat perehtyneet kansainväliset tutkijat In- gul, Havik & Heyne (2019, 46–49, 59), jotka ovat toteuttaneet katsauksen koulusta kieltäy- tymisen (school refusal) ennakoivista riskitekijöistä ja havainnoista peruskouluikäisissä. Tut- kimustulosten mukaan lapset ilmoittivat koulusta kieltäytymisen syiksi koulupelon, masen- nuksen, yksinäisyyden, negatiivisen opettajasuhteen, ahdistuksen, uniongelmat, väsymyk- sen tai pelon tuntemuksen, kotona tapahtuvista asioista koulupäivän aikana. Eroahdistus, negatiivinen ajattelu ja sosiaalinen ahdistus muodostivat myös riskin koulusta kieltäytymi- selle. Koulusta kieltäytymisen keskimääräinen alkamisikä on noin 11 vuotta. Ikä viittaa sii- hen, että koulusta kieltäytyminen muodostuu tavallisesti lapsuudessa kuin murrosiässä. Ni-

velvaiheet koulusiirtymissä, joihin liittyy uusi kouluympäristö ja muutokset koulukaverisuhteissa luovat lapselle turvattomuuden tunnetta, joka voi heijastua koulusta kieltäytymisen kehittymiselle. Koulusta kieltäytyminen on monitahoinen ongelma, jolla on kielteisiä lyhyen aikavälin seurauksiin, kuten kouluarvosanoihin. Pitkän aikavälin seurauksena hoitamaton koulusta kieltäytyminen koetaan riskitekijänä psykososiaalisissa ongelmissa aikuisiässä.

Koulupoissaolojen eri riskitekijät voidaan jaotella yksilöön, perheeseen, kouluun ja yhteiskuntaan liittyviksi. Jaottelulla viitataan poissaolojen syytaustoihin, mutta on huomioitava, että kunkin oppilaan kohdalla kyseessä voi olla eri uhkatekijöiden varianteista. *Yksilöön liittyvät riskit* voivat liittyä ahdistuneisuus- ja masennusoireisiin, puutteisiin tunnesäätelyssä ja ongelmanratkaisussa sekä somaattisiin oireisiin. *Perheeseen liittyviksi riskitekijöiksi* koetaan huoltajien päihde- ja mielenterveysongelmat, ylisuojelevat vanhemmat ja perhedynamiikan hankaluudet. *Kouluun liittyviksi riskitekijöitä* yhdistetään kiusaaminen, yksinäisyys, tunnistamattomat ja hoitamattomat oppimisvaikeudet, yhteistyön heikkoudet oppilaan ja opettajien välillä sekä vähäinen yhteistyö koulun ja kodin välillä. Nostan erityistarkasteluun oppilaan kokeman kiusaamisen, koska kiusaamisella on hyvin kokonaisvaltaiset vaikutukset oppilaan mielenhyvinvoinnille. Oppilaan omantunnonarvoa heikentävät yksinäisyyden tunne ja ulkopuolisuuden tuntemus koulussa. Ulkopuolisuuden tunne madaltaa kynnystä kotiin jäämisestä. Pelokas, epävarma ja hiljainen oppilas päätyy herkemmin kiusatuksi kuin vahvat sosiaaliset taidot omaava oppilas. Lisäksi autismikirjon tai erityisen tuen tarpeessa oleva oppilas muodostavat riskitekijät kiusaamiselle. *Yhteiskuntaan liittyviksi riskitekijöiksi* liitetään yksilöön kohdistuvat paineet ja epävarmuuden tulevaisuudesta. Vanhemmat ja nuoret kokevat kouluihin yhdistettäviä ongelmia, vaikka opettajat kokevat koulupoissaolojen syyt johtuvan enemmän vanhempien suhtautumisesta koulunkäyntiä kohtaan ja kotitilanteen ongelmista johtuvina. (Palmu 2020, 12–16; Heyne & Gren-Landell 2019, 1026.; Hamarus, Kanervio, Landén & Pulkkinen 2014, 31.) Koulupoissaolojen syyt voivat olla toisiinsa kietoutuneita ongelmaryppäitä. Mitä useampia riskitekijöitä nuoren elämässä on tunnistettavissa, sitä suuremmaksi voi ongelmallisten poissaolojen riski kasvaa (Virtanen & Pelkonen 2023, 124). Koulupoissaolojen yhtenä positiivisena tekijänä voisi olla vanhempien ja koulun toimiva yhteistyö, joka heijastunee lapsen kouluiihtyvyyteen tuoden oppimisen iloa.

Vanhempien sosioekonomisilla tekijöillä ja niiden vaikutuksilla on yhteys koulupudokkuuteen. Vanhempien alhainen koulutustausta voi vaikuttaa lapsen koulunkäynnin asenteeseen sekä perheen matala sosioekonominen asema (Koskela 2016, 12; Kallio & Hakovirta 2020, 182; Virtanen & Pelkonen 2023, 136). Koulunkäynnin keskeyttäneitä on merkittävästi enemmän niissä nuorissa, joiden vanhemmilla on vain peruskoulutus (Kovacs 2019, 83). Erityispiirteensä nähdään sukupuolenvaikutus koulupudokkuuteen, koska äidin koulupudokkuus ennakoii lapsen riskiä koulupudokkuuteen (Kallio & Hakovirta 2020, 195). Matalan koulutustaustan vuoksi äiti ei voi auttaa lastaan kouluasioissa osaamattomuuttaan. Isän työttömyys tai työkyvyttömyys sekä vanhempien alkoholiongelmien on kausaalisuutta nuorten keskeytyneisiin opintoihin. (Heinonen 2021, 580).

Koulutusvalinta periytyy siten, että korkeasti koulutettujen vanhempien lapset valitsevat muita useammin lukiokoulutuksen ja lapset, joiden vanhemmilla on ammatillinen koulutus, valitsevat todennäköisemmin ammatilliset opinnot. Lisäksi vanhempien alalle hakeutuvat nuoret näkyvät muun muassa lääkäreiden, opettajien ja maanviljelijöiden ammattiteissa, koska perimän ohella näillä aloilla koetaan työtyytyväisyyttä. (Myrskylä 2009.) Perheen sosioekonomisen aseman tärkeys on vahvistunut 2000-luvulla osaamisen ja oppimisen taustatekijöinä. Tyttöjen kouluosaaminen on pääosin parempaa kuin poikien. Mutta vankasta sosioekonomisesta perhetaustasta tuleva poika on noin puolen kouluvuoden eli yhden lukukauden osaamisen verran edellä tyttöä, joka tulee matalasta sosioekonomisesta perheestä. (Bernelius 2021.) Epävakaat sosioekonomiset tekijät vaikuttavat vanhempien henkisiin voimavaroihin. Tällöin vanhempien voimavarat riittävät tukemaan lasta riittävästi koulunkäynnissä eivätkä vanhempien voimavarat ole riittäviä kodin ja koulun yhteistyöhön ja sen ylläpitämiseen.

Nuorten polarisoituminen koulutuspoliittisesti tai elämän muilla osa-alueilla on tulevaisuuden uhakuva. Nuoret voivat jakautua neljään eri polarisoituneeseen joukkoon; norminuoriso, lähes norminuoriso, arvosidon naiset luopujat ja anomiset luopujat. *Arvosidon naiset luopujat* eivät halua yhteiskunnan eri systeemeihin mukaan, josta he ovat tehneet tietoisin ja omakohtaisen päätöksen. Heille he ovat tyytyväisiä minimalistiseen toimeentuloon,

koska elämän merkitys ja mielekkyys tulevat heille kollektiivisesta toiminnasta. *Anomiset luopujat* ovat luopuneet ajautumalla tahtomattaan osin elämästä sivuun, koska eivät ole pystyneet tai osanneet ottaa tarjottua apua vastaan. He ovat usein huonovointisia ja herkkiä huono-osaisuuteen. (Perttula 2015, 107.) Rakenteellisella sosiaalityöllä ja matalan kynnyksen palveluilla on autettava anomisia luopujia, jotka ovat eri syistä tipahtaneet pois sosiaaliturvaverkostosta.

2.3 Työelämän, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevat nuoret

Eurofoundin eli Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiön (2016, 15, 25, 45–46) raportin mukaan EU:ssa vähintään kolmasosa NEET-ikäisistä on sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa. Pitkäaikainen irtautuminen työmarkkinoilta tai muusta osallisuutta vahvistavasta toiminnasta poisolemiseen liittyy yhteiskunnallisesta näkökulmasta irtautumisriski. Raportti paljastaa, että keskimäärin Euroopan 28:ssa maissa suurin 15–24-vuotiaiden NEET -ryhmä ovat lyhytaikaiset työttömät (29,8%) ja seuraavat pitkäaikaistyöttömät (22%). NEET-lukema jää alle kahdeksaan prosenttiin Tanskassa, Luxemburgissa, Alankomaissa ja Ruotsissa. Korkeimmat NEET -luvut ovat Kreikassa ja Italiassa, joissa osuus on 24 prosenttia tai enemmän. NEET-väestön kokoonpanon vertailu eri jäsenvaltioiden tuo ilmi heterogeenisyyden. Nuoret naiset ovat todennäköisemmin NEET-ikäisiä. Sen sijaan kansallisen syntymäkohortin 1987-rekisteriaineistoon perustuvan tutkimuksen mukaan (n=60 069) tulosten valossa syrjäytyneiden ryhmään 25–28-vuotiaana enemmistöön kuului miehet (Paananen ym. 2019, 114). Paanasen ym. tutkimuksen ikäluokka hiukan poikkeaa NEET-ikäryhmästä 18–24-vuotiaat, mutta antaa silti katsauksen NEET -väestön sukupuolieroihin eri EU -jäsenvaltioissa. Selittävä tekijää ei ole havaittu, miksi Suomessa nuoria miehiä tilastoidaan NEET-nuoriksi naisia enemmän, mutta se liittyyneen miesten alhaisen koulutustason yhteydestä työttömyyteen (Paananen ym. 2019 115, 124).

NEET-nuoriin lukeutuvat myös hetkellisesti kyseisellä nimityksellä olevat nuoret, jotka odottavat koulutuspaikkaa, etsivät ensimmäistä työtään, lukevat pääsykokeisiin, jäävät ilman ke-

sätöitä tai aloittavan armeijan. Näihin siirtymätilanteisiin jää lyhyitä työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia jaksoja, mutta heistä ei voida puhua NEET-nuorina, koska se ei täytä NEET-statusalle kuuluvia määritelmiä. NEET-käsite niputtaa eri elämänvaiheessa olevia nuoria yhteen luokkaan (Toiviainen 2021, 51). NEET-status vaatii, ettei nuorella ole toisen asteen ammatillista tutkintoa, opinnot ovat keskeytyneet tai nuori on tullut työstään irtisanotuksi. Olennaista on, että peruskoulututkinnon varassa olevista NEET- nuorista suurin osa jää kuitenkin NEET – statusalle pitkäksi aikaa. (Vauhkonen & Hoikkala 2020, 28; Paananen ym. 2019, 115.) Monet eri tekijät ennakoivat NEET-statusalle jäämistä. Perheen kokema kuormitus, joka on muodostunut toimeentulovaikeuksista, mielenterveysongelmista tai muutoksista perheolosuhteissa, vaikuttavat nuoren hyvinvointiin ja osallisuuteen heikentävästi. Erilaisista haasteista kärsivä nuori ei saa tarvitsemiaan palveluita, joko saatava apu ei vastaa tarvetta tai saatavuudessa on pirstaleisuutta. Pidempi aikaiselle NEET-statusalle jäämistä hankaloittaa huono-osaisuuden ja mielenterveysongelmien ylisukupolvisuus. (THL 2023.) On huomioitava, että pelkästään peruskoulututkinnon varaan ei nuoren ole mahdollista enää lainpuitteissa jäädä. Oppivelvollisuuslain 4§:n (30.12.2020/1214) mukaan peruskoulun jälkeen nuoren on haettava joko ammatillisiin tai lukio-opintoihin. Uudistuksella vastataan nuorten osallisuuden tukemiseen, syrjäytymisriskin minimointiin ja työelämän tarpeeseen.

NEET-nuorten syrjäytymistä, sen kustannuksia ja kohdennetun nuoristyön vaikuttavuudesta keskittyen erityisesti NEET-statusalle jäämiseen on tutkittu laajalti. NEET-status yhdistetään syrjäytymiseen, vaikka syrjäytymisen määritelmä voi koskea ketä tahansa. Syrjäytymisen määrittely ei ole kovin selkeää. Syrjäytyminen on yksinäisyyttä, kiusatuksi tulemista, masennusta ja köyhyyttä, joka voi koskea myös nuorta, joka on työ- tai kouluelämäänsä kiinnittynyt ja muodollisesti saavuttanut sosiaalisen elämän. Toisaalta NEET -statusalle jääminen pidemmäksi aikaa aiheuttanee vaikeuksia elämänsä elämisessä, ja siten syrjäytyminen koetaan NEET-nuorelle riskinä. Tutkimustulosten mukaan työpajavalmennuksella sekä etsivänuorisotyöllä on positiivinen vaikutus NEET-statusen lyhytaikaisuuteen ja kestoon, joka voi olla väliaikainen vaihe ennen armeijaa tai opintojen alkamista. Työpajatoiminnasta siirrytään koulutukseen ja työllistytään jouhevammin sekä vahvistetaan koulukuntoisuutta. Työpajatoiminnasta hyötyvät erityisesti mielenterveysongelmista kärsivät

nuoret, koska se tukee heidän psykososiaalista hyvinvointiansa. Vanhempien huono-osaisuus ja toimeentulotuen asiakkuus sekä nuoren sijaishuolto ja perhetausta lisäävät riskiä jäädä pidempi aikaiselle NEET-statuselle, vaikka nuori olisi suorittanut toisen asteen tutkinnon. (Vauhkonen & Hoikkala 2020, 29, 82, 94–96, 120.)

NEET-nuoria on tutkittu melko paljon eri konteksteissa. Tutkimuksissa on tarkasteltu NEET-nuorten kokemuksia kuulumisesta ja osallisuudesta, sosiaalista toimintakykyä, kokemuksia työllistymistä edistävästä palveluista, demokratiasta, julkisista palveluista ja sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakkuuksia. (esim. Vauhkonen & Hoikkala 2020, Gretscher & Myllyniemi 2020, Palomäki 2021, Joutulainen & Nikkinen 2014, Varis 2019, Simonen 2019, Paananen ym. 2019, Parkkila & Poutiainen 2023). Tutkimusta NEET -nuorten hyvinvoinnista on tehnyt Jenni Simonen (2019, 6, 61–62). Simosen väitöskirjassa huomioitiin erityisesti nuorten näkökulmia, joiden pohjalta tehtiin heidän hyvinvointiaan tukevia ehdotuksia. Nuoret kertoivat itse hyvinvoinnistaan, sen esteistä ja siitä, mikä heitä voisi auttaa. Tutkimuksessa hyvinvointia lähestyttiin kolmiosaisesti. Hyvinvoinnin nähtiin rakentuvan taloudellisesta, sosiaalisesta ja itsensä toteuttamiseen liittyvistä tekijöistä. Jenni Simosen tutkimustulosten mukaan nuoret toivoivat kuutta hyvinvointiinsa liittyvää asiaa: koulukiusaaminen olisi saatava kuriin, työllistymistä on tuettava, mahdollisuus mielekkääseen toimintaan, panostaminen opinto-ohjaukseen ja koulukeskeytykset on minimoitava, velkaongelmien vähentäminen ja onnistuneet kohtaamiset.

NEET-nuorten hyvinvointia on tutkittu hyödyntämällä Maailman terveysjärjestön (WHO) elämänlaadun neljää ulottuvuutta, jotka ovat fyysinen, psykologinen, sosiaalinen ja elinympäristöllinen. Ulottuvuuksilla pyritään kuvaamaan nuorten subjektiivista kokemusta elämästään suhteessa ympäristöönsä ja viiteryhmänsä tilanteeseen. Aaltosen tutkimusryhmä on todennut, että työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret kokevat elämänlaatunsa keskimäärin muita nuoria heikommaksi kaikilla elämänlaadun ulottuvuuksilla. Vastaajien hyvinvointipuutteet paikantuvat ennen kaikkea koettuun elämänlaatuun ei erityisesti hyvinvoinnin objektiivisiin ulottuvuuksiin, kuten epäterveellisiin elintapoihin, liikunta tottumuksiin, tulotasoon tai asuineliöihin. Sen sijaan yksinäisyys ja puutteet sosiaalisissa suhteissa

ovat heikon elämänlaadun taustalla. Sosiaalisessa yksinäisyyteen nuoret kaipaavat muu-
tosta eli laajempaa kaveriverkostoa, joiden kautta voi kokea merkityksellistä yhteisyyttä
osallistumalla mielekkääseen toimintaan. Emotionaaliselta yksinäisyydeltä suojaavat tekijät
liittyivät tiiviisiin suhteisiin vanhempien ja läheisen ystävän kanssa sekä nuoren ollessa pa-
risuhteessa. Yksinäisyys ja sosiaaliset suhteet eivät pelkästään selitä NEET-nuorten tilan-
netta riittävällä laajuudella. Sen sijaan kouluakäymättömyys, työttömyys tai heikko tervey-
dentilanne ovat myös rakenteellisia ongelmia, jotka eivät liity pelkästään yksilöihin. (Aalto-
nen ym. 2019, 301–302, 304,309.)

Aaltosen tutkimusryhmän lisäksi NEET-nuorten omia näkemyksiä ihmissuhteista, yksinäi-
syydestä ja huono-osaisuuden kokonaisvaltaisuudesta ovat tutkineet Anu Gretschel ja Sami
Myllyniemi (2017). Vertailututkimuksen mukaan (NEET otos=117 ja perusotos= 1886, ikä-
ryhmä 15–29-vuotiaat) NEET-nuorten tyytyväisyys ihmissuhteisiin on heikkoa. He kokevat
yksinäisyyttä muita ikätovereitaan huomattavasti enemmän. NEET-poikien tyytyväisyys elä-
mään on erityisen matalalla tasolla. Yli kolme neljästä NEET- nuoresta kokee koulutuksen
parantavan työnsaanti mahdollisuuksia, mutta koulutuksen ja työn puute ei merkitse väis-
tämättä syrjäytymistä. Sen sijaan ulosjääminen koulun tai työelämän sosiaalisista suhteista
tuottaa ulkopuolisuuden tunnetta, joita NEET- nuoret eivät onnistu kompensoimaan vapaa-
ajan ystävyysuhteilla tai osallistumalla vapaa-ajan toimintaan. Yksinäisyyden kokemukset
näyttävät yleistyvän NEET- nuorten joukossa noin kahdenkymmenen vuoden iässä, mutta
vain kolme prosenttia kokee laajoja hyvinvoinnin vajeita luokitellen itsensä täysin syrjäyty-
neeksi. NEET- nuorten tulevaisuuden näkymät ovat melko synkät, sillä vain noin puolet
haastatelluista nuorista pitää todennäköisenä, että he ovat kymmenen vuoden kuluttua tyy-
tyväisiä elämäänsä. Tyytyväisyyttä eri elämäntilanteisiin NEET-nuorilla heikentävät psyykinen
terveys ja taloudellinen tilanne. NEET-jakson pitkittyessä yli vuoden pituiseksi, NEET- nuoret
ovat muita tyytymättömämpiä ihmissuhteisiinsa, vapaa-aikaansa, psyykkiseen terveydenti-
laansa ja elämäänsä kokonaisuudessaan. Perusotoksen; n=1886 vastaajien mukaan 15–29-
vuotiaat arvioivat yli 90:n prosentin todennäköisyydellä suorittaneensa kymmenvuoden ku-
luttua ammattitutkinnon, tulevansa taloudellisesti hyvin toimeen, sijoittuneensa työelä-
mään ja saaneensa hyviä ystäviä. (Gretschel & Myllyniemi 2017, 13–16, 19–20, 32, 37.)

NEET- nuorten sosiaalisen kuntoutuksen merkitystä nuorten aikuisten toimijuudelle on tutkinut Johanna Maaninka (2021). Maaninka on etsinyt tutkimuksellaan vastauksia, millaiset asiat ovat vaikuttaneet nuorten aikuisten toimijuuteen heidän elämässään, ja mikä vaikutus sosiaalisella kuntoutuksella on ollut nuorten aikuisten toimijuuteen. Tutkimustulosten mukaan koulukiusaamiskokemus on ollut yleisin toimijuutta heikentänyt tekijä. Mielenterveysongelmat, haasteellinen perhetausta ja kognitiiviset haasteet ovat myös vaikuttaneet heikentävästi toimijuuteen. Sosiaalisen kuntoutuksen merkitys on osoittautunut NEET-nuorten toimijuuden vahvistumiselle hyvin tärkeäksi. Heidän elämänhallintansa, sosiaalisen vuorovaikutuksen tukeminen, työelämä- ja koulutustaitojen ovat vahvistaneet toimijuutta siten, että NEET-nuoret kokevat kykenevänsä, haluavansa ja osaavansa eri asioita.

Terveyden- ja hyvinvointilaitoksen teettämässä tutkimuksessa *Suomen sosiaalinen tila* 4/2023 on tutkittu koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten ja nuorten aikuisten etuuksien käyttöä vuosina 1995–2020. Tutkijoiden Laura Jernströmin ja Outi Sirniön päälöydöksen mukaan NEET-nuoret saivat työttömyys- ja toimeentulotukea ja sairauspäivärahaa selvästi työssä ja koulutuksessa olevia nuoria enemmän. Työttömyystukien verrannollinen osuus on NEET-nuorten etuuksista ja työtuloista suurin, joka osoittaa NEET-nuorten aktiivisuutta työhaussa. Sen sijaan NEET-jakson pitkittyessä asumis- ja toimeentulotuki muodostavat suurimmat etuudet, mikä kertonee NEET-jaksojen passivoivasta vaikutuksesta. Lisäksi tutkimustulosten mukaan toimeentulotuen osuus korostuu yksinhuoltajilla. Ulkomaalaisilla NEET -nuorilla työttömyysetuuden ja toimeentulotuen suhteelliset määrät ovat suurempia kuin ei- ulkomaalaisilla, mikä voi liittyä ulkomaalaistaustaisten vaikeaan työllistymiseen. Sen sijaan asumistuen ja sairauspäivärahojen suhteelliset määrät ovat pienempiä ulkomaalaisten ja ei-ulkomaalaisten välillä.

Nuorten aikuisten syrjäytymiseen liittyviä tekijöitä sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden ajoitumista on tutkittu laajassa kansallisessa syntymäkohortti tutkimuksessa. Tutkimuksessa tarkasteltiin kahta teemaa; kouluttamattomuutta 25-vuotiaana ja pitkittynyttä työttömyyttä yli 300 päivää 25–28-vuotiaana syrjäytymisen näkökulmasta. Kansallisen syntymäkohortti

1987-rekisteritietojen perusteella $n = 60\,069$ selvitettiin, kuinka paljon määrällisesti ikäluokkaa syrjäytyminen koskee aikuisuudessa, syrjäytymisen sukupuolisuutta sekä lapsuudessa ja nuoruudessa liittyvien tekijöiden vaikutusta syrjäytymiseen. Tutkimustuloksen mukaan lähes 4 prosenttia ikäluokasta todettiin kouluttamattomuuden ja pitkäaikaistyöttömyyden kuuluvan syrjäytyneisiin 25–28-vuotiaana. Tutkimuksella havaittiin, että syrjäytymisen taustatekijöitä ovat mielenterveys- ja päihdeongelmat, oppimisvaikeudet, työttömyys, rikollisuus ja toimeentulon vaikeudet. Tutkimustuloksissa oli mielenkiintoinen havainto, että vanhempien vaikeudet voivat lisätä heidän lastensa NEET-vuosien pitkittymistä. Mitä enemmän NEET-vuosia nuorella on, sitä useammin heidän vanhemmillaan on ongelmia toimeentulossa, muutoksia perhesuhteissa. Lisäksi vanhempien lyhyt koulutus tai matala sosioekonominen asema yhdistyvät NEET-vuosien määrään. Lisäksi vanhempien yksinäisyys ja vuorovaikutussuhteet vaikuttavat heidän lastensa koulunkäyntiin ja sosiaalisiin taitoihin. Vanhempien ja NEET-nuorten välillä on ylisukupolvisuutta. Ylisukupolvisuus ja huono-osaisuus näyttäytyvät siten, että vanhempien kouluttamattomuus, työttömyys ja toimeentulotuen saanti ennustavat samoja haasteita nuoressa aikuisuudessa. (Paananen ym. 2019, 114–115, 123–124.)

Paanasen johtama tutkimusryhmä (2019) havaitsi, että syrjäytymisessä on sukupuolista erottelua; nuoret miehet ovat nuoria naisia suuremassa syrjäytymisriskissä, koska miehillä on alhaisempi koulutustausta kuin naisilla. Lapsuudessa ilmenneet perheen vaikeudet voivat vaikuttaa enemmän poikiin kuin tyttöihin. Vanhempien ongelmien siirtyminen heidän lastensa ongelmaksi selittää osaksi syrjäytymistä. Vanhempien heikko toimeentulo, lyhyt koulutus, alhainen sosioekonominen asema, yksinäisyys ja sosiaaliset suhteet ennustavat nuoren työttömyyttä, kouluttamattomuutta ja toimeentulotuen saantia varhaisaikuisuudessa. Sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttö ja ajoitus eroavat huomattavasti koulutetuista työelämäänsä sijoittuneista. Syrjäytyneillä on enemmän erikoissairaanhoidon tarvetta, kuten psykiatrisia poliklinikkakäyntejä enemmän kuin koulutetuilla työllisillä. Sosiaali- ja terveyspalveluiden runsas käyttö lapsuudessa ja nuoruudessa on yleisempää niillä, joilla on riski jäädä myöhemmin koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle. Palaan pohdinta luvussa uudestaan Paanasen tutkimusryhmän tuloksiin siltä osin, mitä toimenpiteitä he esittävät syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

3 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

3.1 Hyvinvoinnin monet ulottuvuudet ja tulkinnat

Hyvinvoinnin käsite on hyvin laavaa ja haasteellistakin. Sillä voidaan viitata elämänlaatuun, terveellisuuteen, onnellisuuteen ja elinoloihin. Joka tapauksessa hyvinvoinnilla tarkoitetaan eri asioita eri yhteyksissä eikä sitä mielestäni voi määritellä yksioikaisesti, koska jokaiselle meistä se merkitsee hiukan eri asioita. NEET-käsite tarjoaa vain suppean näkökulman hyvinvointiin. Helne ja Hirvilammen (2021, 42) mukaan NEET-aste kuvaa pelkistetysti hyvinvointia viittaamalla työllisten ja työttömien tilastotietoihin. Oletettavasti ihmisten omat käsitykset hyvinvoinnistaan ovat moniulotteisia ja positiivisen sävytteisiä. Allardtin (1976, 18,21, 32–33) mukaan hyvinvointi voidaan ajatella tilana, jossa ihmisillä on mahdollisuus saada keskeiset tarpeensa tyydytetyiksi, mutta hyvinvointiin sisältyy muutakin kuin aineellista hyvää. Hyvinvointi rakentuu onnellisuuden ja elintason ympärille, joille yhteinen nimittäjä on elämänlaatu. Onnellisuus on subjektiivista ja vain ihminen itse on oman onnensa paras arvioija. Elintaso sen sijaan koostuu aineellisista resursseista, kuten ansiotuloista, asunnosta ja työllisyydestä. Ilman aineellisten resurssien tarpeiden tyydytystä, ei ihminen saavuta täyttä onnellisuutta.

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys pohjautuu suomalaisen sosiologi Erik Allardtin 1970-luvulla kehittämään ytimekkääseen ja yksinkertaiseen hyvinvointiteoriaan. Hyvinvointi -käsitteen analyysin Allardt julkaisi teoksessaan *Hyvinvoinnin ulottuvuudet* vuonna 1976. Allardtin mukaan hyvinvoinnin käsite muuttuu historian myötä peilaten yhteiskunnan kehitysvaiheisiin eri vuosikymmeninä. Olosuhteiden muuttuessa ja uusituessa hyvinvointi täytyy määritellä uudelleen. (Kananoja ym. 2008, 91; Allardt 1976, 17,28.) Allardt toteaa, että hyvinvointi yleensä määritellään aineellisilla resursseilla, vaikka hyvinvointi on monisyisempi ilmiö, johon liittyy ihmisen subjektiivinen hyvinvointi (Allardt 1976, 9,17).

Hyvinvointi voidaan määritellä *tarvekäsitteellä*. Tarvekäsitteellä Allardt (emt., 21, 23, 25–26,28) tarkoittaa hyvinvointia tilana, jossa ihmisillä on mahdollisuus saada keskeiset tarpeensa tyydytetyiksi. *Keskeisillä tarpeilla* Allardt viittaa ravintoon, nesteeseen, happeen ja lämpöön, mitkä ovat minimitasoja, ja joiden alittaminen johtaa kuolemaan. Tarve on kaksitahoinen käsite. Tilanteessa, jossa ihminen yrittää tyydyttää tarpeitaan, hän pyrkii määrättyä tavoitetta kohden, mutta toisaalta tavoitteen olemassaoloa seurataan tutkimalla ihmisen tarvepyrkimyksiä. On esimerkiksi tutkittava, miten ihmisten sosiaalinen toiminta vie tavoitteisiin. Tavoitteiden saavuttamisen perusteella teemme päätelmiä tarpeista. Tarpeiden selvittelyyn ei ole olemassa mitään menetelmää tai suoraa keinoa, jotka selittäisivät hyvinvoinnin perustan. Tarpeet voidaan käytännössä todeta vain tutkimalla ihmisten huonoja olosuhteita, kärsimysten juurisyitä, yhteisöllisiä ja poliittisia tavoitteita, hyviä ja huonoja olosuhteita koskevia arvostuksia. Tarpeiden kriteerit niin kuin hyvinvointikin kehittyvät ja muuttuvat yhteiskunnan muuttuessa ympärillämme.

Allardt (1976, 28–29,) määrittelee hyvinvointiin kuuluvaksi arvot, jotka hän liittää ihmisten tarpeentyydytykseen. Tarpeiden tyydyttäminen edellyttää arvoja. Lähtökohta tulee olla väestön tarpeet ja arvot, joita tarvepyrkimyksen avulla yritetään mahdollistaa. *”Hyvinvointikeskustelussa tarpeet ja arvot täytyy selvästi liittää yhteiskunnan rakenteeseen.”* Tasa-arvo on tärkeää arvoulottuvuus hyvinvoinnin diskurssissa, mutta tasa-arvoisuus ei ole yksilön vaan yhteiskunnan rakenteen ominaisuus. Tarpeiden ja arvojen ohella Allardt päätyi Pohjoismaisessa hyvinvointitutkimuksessa kahden käsitteen erotteluun; hyvinvoinnin– onnellisuus ja elintason -elämänlaatu. Hyvinvointi on pysyvämpää kuin onnellisuus, joka on usein hetkeen sidoksissa. Ihminen on oman onnensa paras arvioija. Elintaso koostuu aineellisista resursseista, joita hyödyntämällä ihminen voi ohjaila elinehtojaan. Elintaso liittyy tarpeiden tyydytykseen, jonka ihminen voi saavuttaa ansiotuloilla, asunnolla ja työllisyydellä. Kuitenkin pelkästään aineellisilla resursseilla ihminen ei saavuta kokonaishyvinvointia. Ihminen tarvitsee inhimillisten suhteiden laatua ja niiden tarpeiden tyydytystä saavuttaakseen elämänlaadun. Elämänlaatu on kokoava käsite kaikelle, mikä on ihmiselle hyväksi. Hyvinvointiarvojen määrittelyssä Allardt päätyi kolmijakoon; yksilön omistamat ja hallitsevat resurssit, ihmisen käyttäytyminen suhteessa muihin ihmisiin ja ihmisen suhde yhteiskuntaan.

Näistä tarpeentyydytyksistä hän jäsenteli hyvinvoinnin ulottuvuudet kolmeen luokkaan: *having*, elintaso, *loving*, yhteisyyssuhteet ja *being* itsensä toteuttamisen muodot. (Allardt 1976, 32–33, 35–38.)

Allardtin hyvinvointitutkimus päättyi muodollisesti 1970-luvun puolivälissä, mutta hän palasi siihen useampaan otteeseen aina 1990-luvulle saakka. Allardt esitti, että hyvinvoinnin kolmijakoa pitäisi täydentää tekemisellä eli doing -ulottuvuudella, vaikka se hänen mielestään on osa being-ulottuvuutta, mutta hän ei kuitenkaan lisäystä tehnyt. Sen sijaan hän teki muita avauksia hyvinvointiteoriansa kehittämiseksi. (Uusitalo, Simpura, Saari & Laihiala 2022, 40.) Doing -ulottuvuus jäi silti osaksi yhteiskunnallista keskustelua, jota on myöhemmin hyödynnetty eri tutkimuksissa. (Kts. Esim. Helne & Hirvilammi 2021; Kivipelto & Saikkonen 2018; Kattilakoski & Sireni 2020; Salmi & Kestilä 2019) Kestävän hyvinvoinnin tutkijat Helne ja Hirvilammi (2021, 49–50) hyödyntävät doing -käsitettä kestävän hyvinvoinnin teoriassa, jolla he viittaavat merkitykselliseen ja vastuulliseen tekemiseen. Palkkatyön lisäksi siihen kuuluvat muun muassa vapaaehtoistyö, luova tekeminen ja harrastukset. Helne ja Hirvilammi ovat ulottaneet hyvinvoinnin koskemaan myös ihmisen suhdetta luontoon ja eliölajeihin osana kokonaisvaltaista hyvinvointia (Kattilakoski & Sireni 2020,10). Doing -käsitettä tutkinut Martela (2022, 569) yhdistää doing -käsitteen autonomiseen toimijuuteen, joka on ihmisyyttä määrittävä piirre. Ihminen haluaa, että pystymme ohjaamaan ja hallitsemaan omaa elämäämme, tekemään valintoja ja tavoittelemaan itse arvokkaaksi kokemiamme päämääriä.

Elintasoon liittyvät tekijät hyvinvoinnin perustana

Elintason perustana ovat fysiologiset tarpeet. Selvitäkseen hengissä ihminen tarvitsee ravintoa, nestettä, lämpöä, ilmaa ja perusmäärän turvallisuutta. Fysiologiset arvot täydentyvät tarpeiden tyydyttämiseen tarvittavista toimintaresursseista, joista on tehty elintaso kuvaava luettelo. YK: virallisen (1961) elintasoluettelon mukaan siihen kuuluvat terveys, elintarvikkeiden kulutus, koulutus, työllisyys ja työolot, asuinolot, virkistys ja vapaa-aika, sosi-

aalinen turvallisuus, vaatetus ja ihmisoikeudet. Elintason osatekijät ilmaisevat ihmisten tarpeita ja ovat hyvinvoinnin kannalta relevantteja. Matala elintaso vaikuttaa ihmisen käyttäytymiseen, mutta on ihmisiä, jotka siitä huolimatta pyrkivät tyydyttämään rakkauden ja hellydentarpeensa, vaikka minimitason aineelliset resurssit ovat hädin tuskin saavutettuja. Elintasoon kuuluvilla puutostarpeilla on yleensä toleranssi. Kun tarpeet on tyydytetty, on saavutettu toleranssi. Sen sijaan kehitystarpeilla, kuten yhteisyyden ja itsensä toteuttamisen tarpeilla ei vaikuta olevan mitään toleranssia. (Allardt 1976, 39–42.) Elintasolla on laajat vaikutukset nuoren hyvinvoinnille. Vakaa taloudellinen tilanne, jonka nuori voi saavuttaa koulutuksen ja työelämään kiinnittymisellä vähentää stressiä ja psyykkisiä ongelmia.

Yhteisyyssuhteiden merkitys hyvinvoinnille

Ihmisellä on yhteenkuuluvuuden, ystävyys- tai kumppanuuden tarve kuulua osaksi sosiaalisten suhteiden yhteisöihin, joissa ilmaistaan toisista pitämistä ja välittämistä. Ihmisellä on siis rakkauden ja hellien suhteiden tarve. Täydellisessä muodossaan rakkaussuhteet ovat tasasuhteisia. Sillä tarkoitetaan, että ihminen saa rakkautta, kokee olevansa tykätty ja on huolenpidon saajana, ja vastavuoroisesti ihminen voi rakastaa, pitää muista ihmisistä ja välittää muille huolenpitoa. Suhteiden ollessa tasasuhteisia sisältäen rakkauden ilmauksia ja huolenpitoa, voidaan puhua yhteisyydestä. Yhteisyyden puute voi altistaa esimerkiksi psykoosin puhkeamiseen tilanteessa, jossa ihminen on syrjitty tai yhteisyyden ulkopuolella. Skitsofrenia voi johtua siitä, että ihminen rakentaa yksityisen maailman syrjinnän vuoksi. Yhteisyyssuhteiden radikaali puutos vaikutti siihen, että polynesialaiset siirtotyöläiset, jotka työskentelivät kaukana kotisaariltaan, kuolivat koti-ikävään. Teollistuminen ja teknologiset muutokset ovat pohjoismaissa rikkoneet perinteisiä yhteisyysmuotoja aiheuttaen kulttuurin köyhtymistä ja pessimismiä. *”Yhteisyys- ja rakkaussuhteet edellyttävät ymmärrystä, kykyä asettua toisen asemaan ja yhteistä kieltä”*. (Allardt 1976, 43–45.) Yhteisyyssuhteet tarjoavat nuorelle emotionaalista ja sosiaalista tukea, jotka auttavat heitä kasvamaan tasapainoisiksi ja itsenäisiksi aikuisiksi. Ilman yhteisyyssuhteita nuoren voi olla vaikea rakentaa tasapainoista itsetuntoa ja selviytyä elämänpolulle ajoittain tupsahtavista haasteista.

Itsensä toteuttaminen hyvinvoinnin kontekstissa

Itsensä toteuttaminen on arvoluokkana laaja ja vaikeasti mitattavissa. Sitä ei voida täsmennää mittaamalla yksilön saavutuksia tai maallisia tekoja. Itsensä toteuttamista voidaan ajatella sen vastakohtana eli vieraantumisena. Vieraantumisesta on kyse silloin, kun inhimillisiä suhteita arvotetaan pelkästään hyödyn näkökulmasta, kuten ihmisiä työvoimana tai kuluttajina. Mitä vaivattomammin ihminen on korvattavissa, sitä enemmän hän viittaa esineeseen. Sen sijaan, jos ihminen on vaikeammin korvattavissa, sitä enemmän hän on persoona. Vieraantumiseen ongelmaan liittyy olennaisia kysymyksiä, voiko ihminen vaikuttaa toimintaansa, elämäänsä ja kohtaloonsa, sillä ihmisen edellytykset ovat nyky-yhteiskunnassa melko vankasti sidoksissa poliittisiin linjauksiin. Itsensä toteuttamiseen kuuluvat neljä osatekijää; Ihminen on ainutlaatuinen persoona ja hän saa osakseen arvostusta, ihmisellä on mahdollisuuksia harrastuksiin ja vapaa ajan toimintaan ja poliittiseen vaikuttamiseen. (Al-lardt 1976, 46–47, 49.) Itsensä toteuttaminen on nuoren hyvinvoinnille tärkeää, koska se tukee identiteetin rakentumista ja antaa mahdollisuuden kasvaa omaksi itsekseen. Itsensä toteuttaminen luo nuorelle positiivisia tulevaisuuden näkymiä.

Hyvinvointia voidaan tarkastella myös eri teorioiden valossa. Hyvinvoinnin teoriat ovat alkujaan jaoteltu kolmeen eri ryhmään; *hedonistiset teoriat, haluteoriat ja objektiivinen lista-teoriat* (Crisp 2013). Hedonistisissa teorioissa hyvinvoinnin sisältö koostuu nautinnon tuomasta mielihyvästä ja kärsimyksen poissaolosta. Utilitaristit yhdistävät hedonistisuuden eettiseen tekoon, joka tehostaa nautinnon ja vähentää kärsimystä mahdollisimman isolle joukolle ihmisiä (Niemi ym. 2017, 168–169). Haluteorian mukaan ihminen voi sitä, paremmin kun hänen haluamansa ja tärkeät asiat toteutuvat siinä hetkessä. Siinä hetkessä on tarpeellinen lisäys, koska hetkellisten halujen toteutuminen ei aina lisää hyvinvointia pidemmällä tähtäimellä. Haluteoria on erityisesti taloustieteilijöiden suosiossa, koska haluteoria on metodologinen. (mt., 169.) Objektiivinen listateoriat ymmärretään teorioiksi, jotka listaavat hyvinvointia muodostavia asioita, jotka eivät koostu vain nautinnollisesta kokemuksesta tai halun tyydyttämisestä (Crisp 2013). Objektiivinen lista -teoriat pyrkimys on määritellä asiat,

mitä hyvinvointiin sisältyy. Listoilla luetaan usein onnellisuuden, terveyden, tavoitteiden, tiedon, itsemääräämisen, hyveellisyyden, ystävyyden ja nautinnon tyylisiä asioita. (Niemi ym. 2017, 170.)

Hyvinvoinnin käsitteestä on keskusteltu ”antiikin ajoista” lähtien saavuttamatta yksimielsyyttä sen määritelmästä. Joka tapauksessa hyvinvoinnilla on positiivinen lataus ja se on tärkeää kaikille rikkaista köyhiin. (Helne & Hirvilammi 2021, 42.) Ihminen pyrkii niukoista resursseista huolimatta hyvinvoinnintilaan, johon hänellä on siinä hetkessä parhaimmat edellytykset. Hyvinvoinnin merkitys on myös ikään sidottua. Nuorelle hyvinvointiin liittyvät aiheet voivat olla erilaisia kuin ikääntyneillä.

3.2 Nuoren osallisuuden ja toimijuuden merkitykset hyvinvoinnin kontekstissa

On ilmeistä, että nuoren sosiaaliseen toimintaympäristöön liittyy kiinteästi kaverisuhteet. Sosiaalisesta suhteesta saatava voima liitetään sosiaaliseen luottamukseen, jolla tarkoitetaan luottamusta elämään ja omaan pärjäämiseen (Simonen 2019, 25). Saavutetut luottamussuhteet kohdistavat nuorta uusien asioiden ja käytännön voimavarojen äärelle. Nuorten voimavarat voivat muuttua kiepin omaisesti laajentuvan sosiaalisen verkoston vuoksi tai pysyä muuttumattomina tai lopahtaa supistuvan sosiaalisen verkoston takia. (Toiviainen 2019, 45.) Sosiaaliset suhteet ja verkostot liittyvät kiinteästi yksilön hyvinvointiin. Osana sosiaalisia suhteita nuori voi kokea yhteisöllisyyttä, arvostusta ja rakkautta. (Lahtinen & Tolonen 2022, 196.) Sosiaaliset suhteet perheessä, koulussa ja vapaa-ajalla ovat erityisen tärkeitä nuorille, joilla on mutkia ja haurautta koulutuspolullaan. Jos nuorella on ohuet perhe- ja kaverisuhteet, heidän hyvinvointinsa näyttäytyy epävakaana ja niukkana. (Tolonen, Vehkalahti & Aapola-Kari 2022, 144).

Vahvat suhdekokonaisuudet perheeseen ja kavereihin tai näihin molempiin kietoutuvina tuovat nuoren hyvinvointiin vakautta. Ammattiin opiskelevien nuorten hyvinvoinnin mahdollisuudet riippuvat siitä, millaiset henkilökohtaiset suhdekokonaisuudet heillä on vapaa-ajalla. Nuorille, joille koulunkäynti, perhesuhteet ja vapaa-aika tuntuvat haasteelliselta, voisi toimivampi ja vahvempi kouluyhteisö tukea sosiaalista kiinnittymistä ja edistää siten nuoren hyvinvointia (Lahtinen & Tolonen 2022, 219–221). Nuoren elämässä ja siihen liittyvissä sosiaalisissa suhteissa on liikehdintää. Koulusiirtymät, kuten peruskoulusta toiselle asteelle muuttavat kaverisuhteita. Hyvät sosiaaliset taidot auttavat nuorta tutustumaan uusiin koulukavereihin, sen sijaan sosiaalisten taitojen heikkous, kuten ujous voi hidastaa kavereihin tutustumista. Uusille aloittaville opiskelijoille suunnatut ryhmäytymistoiminnot lukuvuoden alussa auttavat luokkakavereihin tutustumisessa ja ryhmähengen muodostamisessa.

Sosiaalinen pääoma hyvinvoinnin kontekstissa on nuorelle tärkeä voimavara. Sosiaalinen pääoma osoittaa yksilöiden ja yhteisöjen välisiä sosiaalisia verkostoja, normeja sekä yhteisössä rakentunutta luottamusta sekä vuorovaikutusta (Lintula, Salo, Halonen, Aalto, Ervasti, Kouvonen & Oksanen 2022, 365). Siten kouluympäristö on nuorelle paras ympäristö kasvat-
taa sosiaalisen pääoman verkostoja ja opettaa luottamusta. Sosiaalisen pääoman vahvistaminen pysyvällä tavalla koulussa on mahdollisesti yksi toimivimmista keinoista kehittää ja parantaa nuoren hyvinvointia siinä ajassa ja myös tulevaisuudessa. (Tuominen & Haanpää 2021, 636.) Nuoren sosiaaliset taidot ja -suhteet alkavat kehittymään jo lapsen ollessa varhaiskasvatuksessa tai mukana kerhotoiminnassa. Laajentuneessa elinpiirissä, kuten varhaiskasvatuksessa opitaan ryhmäytötaitoja, luodaan rakenteet kaikelle oppimiselle ja reflektoidaan omaa olemisen, osaamisen ja tekemisen suhdetta muihin. Sosiaalisten taitojen kehittyminen jatkuu peruskoulussa sosiaalisen piirin laajentuessa. Peruskoulun aikana sosiaalisten verkostoiden ja yhteisöön kuulumisen tarve ja merkitys korostuvat entisestään. Oma osaamisen taso, valmiudet ja itseluottamus sekä itsetuntemus kehittyvät. Peruskoulun jälkeen nuoreen kohdistuvat odotukset liittyvät siihen, että valintojensa myötä nuori hiljalleen löytää oman asemansa yhteiskunnassa. Nuoren aikuisuuteen oletetaan perinteiden mukaan liittyvän vastuunottoa omasta elämästä, taloudellista itsenäisyyttä, tutkinnon saavuttamista, parisuhdetta ja työelämään siirtymistä. (Paananen ym. 2019, 116.)

Kavereiden ja vertaisverkostojen sosiaalinen pääoma ei näy aina positiivisessa valossa. Riskinä on, että tiiviit kaverisuhteet ja sitova sosiaalinen pääoma voivat ylläpitää ongelmia kuin lieventää niitä. Nuori kokee riskikäyttäytymistä kavereiden painostuksesta käyttämällä päihteitä, jos nuori haluaa olla samalainen kuin muut. Negatiivinen sitova sosiaalinen pääoma voi haitata oikeanlaisen sosiaalisen pääoman luomista tai ylläpitämistä. Näissä tilanteissa tarvitaan avartavia suhteita, siltoja pois ongelmatilanteista ja verkostoja, jotka tukevat tai tarjoavat mahdollisuuksia mennä eteenpäin. (Van Aerschot & Salminen 2018, 259.) Sosiaalisella pääomalla ja nuorten masentuneisuudella on yhteys. Mitä vahvemmin nuori saa tukea vanhemmilta ja ystäviltä, sitä vähemmän nuori kokee masennusta. Siten on tärkeää vahvistaa nuoren positiivista kiintymistä vertaistukeen, vanhempiin ja kouluun. (Lim, Lee & Rhee 2020, 382.) Nuoren turvallinen ja tukea antava kasvu- ja toimintaympäristö edistää hyvinvointia. Sen tunnusmerkkejä ovat vanhemmilta, kavereilta ja koululta saatava kannustava palaute, jotta nuori kokee olevansa osa sosiaalista yhteisöä.

Osallisuus ja toimijuus käsitteet jättävät väljyyttä hyvin monen tyyppisille toiminnoille ja toimenpiteille, joilla pystytään kontekstin mukaan analysoida ja arvioida eri tavoin köyhyyttä tai syrjäytymistä torjuvia vaikutuksia. Osallisuus piirtyy päämääriksi ja tavoiksi lisätä ja kehittää yhteiskunnallista tasa-arvoisuutta ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Osallisuutta vahvistamalla kasvatetaan yksilön hyvinvointia, joka vaikuttaa yhteiskuntaan sosiaalisena kestävyysnä ja arvostuksen vahvistumisena. Osallisuus liitetään hyviin sosiaalisiin suhteisiin, palkitsevaan toimintaan ja niiden edellytyksiin. (Raivio & Karjalainen 2013, 12.; Maunu & Kiilakoski 2018, 113–114.) Osallisuuteen kannustaminen ja ohjaus aktivoidaan arkeen, mikä edellyttää käytännön toimintaa, kokeilua ja harjoittelua. Ammattiin opiskelevilla nuorilla ei ole välttämättä ymmärrystä, mitkä arjen vuorovaikutuksen asetelmat arjessa lisäävät ja vahvistavat osallisuuden sekä kuulumisen tuntemuksia, vaikka he pitävät näitä tuntemuksia hyvin merkityksellisinä ja kipuilevat niiden vajeesta. (Maunu & Kiilakoski 2018, 126.) Osallisuutta pystytään lisäämään mahdollistamalla toimintaa muiden ihmisten kanssa, tarpeeseen vastaavalla palvelulla ja kohtuullisella toimeentulolla. Osalli-

suus on tiivistetysti ilmaistuna kuulluksi, nähdyksi, ymmärretyksi ja kunnioitetuksi tule-
mista. Osallisuudessa tärkeitä taustalla olevia asioita ovat ihmisen itsenäisyys, toimin-
taympäristön ymmärrettävyys ja elämänhallinnan lisääminen. Ihmisen on pystyttävä vai-
kuttamaan omaan elämäänsä, toimintaansa ja palveluunsa. Päätösvalta omassa elämässä
on kasvamista omiin mittoihinsa. (Isola, Kaartinen Leemann, Lääperi, Schneider, Valtari &
Keto-Tokoi, 2017, 25.) Osallisuus ja toimijuus kulkevat käsi kädessä. Kun nuori tulee arvos-
tetuksi, se vahvistaa toimijuuden ja osallisuuden kokemusta nuorella.

Nuoren toimijuuden edellytykset ja vaatimukset muodostuvat heitä ympäröivissä sosiaali-
sissa yhteyksissä lähes aina omanlaisiksi. Yhteiskunnan toimintakentillä edellyttäviin toimi-
juuden voimavaroihin pääsyä hallitsevat ja estävät nuoren elämässä läsnä olevat sosiaaliset
ja instituutionaaliset valta-asemat. Toimijuuden edellytyksiä on tarjolla enemmän nuorille,
joilla on hallussaan voimavaroja, kuten perheen rahallista ja tunnetiloihin liittyvää tukea,
sosiaalisia verkostoja sekä kohdennettua pääomaa koulutusmarkkinoilla. Niukemmilla voi-
mavaroilla olevat nuoret puolestaan tietävät instituutioiden heikot mahdollisuudet toimi-
juuteen. Nuoren toimijuuteen vaikuttaa myös *'neuvokkuus'* aktivoida näitä hallussa olevia
voimavaroja, joihin vaikuttaa esimerkiksi nuoren sosiaalinen rohkeus, reflektiokyvykyys
sekä emotionaalinen kestävyys (Toiviainen 2021, 38, 49.) Nuoren toimijuuden toteutumi-
nen tarvitsee nuoren henkilökohtaisten kykyjen ja voimavarojen lisäksi mahdollisuutta
tehdä palveluvalintoja ja vaikuttaa omiin asioihin. Palvelujärjestelmät voi toimia nuoren toi-
mijuutta haittaavasti, jos nuori ei koe tulleen autetuksi eikä kuulluksi palveluissa. (Lantela
2021, 19.) Määriteltäessä toimijuutta on relevanttia pohtia, mitä toimijuus käytännössä on,
mitä se vaatii, mikä toimijuutta estää ja miten toimijuutta kehitetään. Lisäksi on tarpeen
pohtia asioita, jotka kannustavat toimijuuteen ja ihmisten elämänhallintaa suhteessa teki-
jöihin, jotka rajoittavat toimijuutta. (Eteläpelto, Heiskanen & Collin 2011, 14.) Nuoren elä-
mänpolun rakentaminen ja valintojen tekeminen edellyttävät jo itsessään toimijuutta. Eri-
tyisesti normista poikkeavat välivuoden tapaiset koulutussiirtymävaiheet haastavat yksilön
toimijuutta. (Waltzer 2022, 18.) Tarkasteltaessa nuoren osallisuuden ja toimijuuden vasta-
vuoroisuutta on ymmärrettävää, että nuoren itsetunto, elämänhallinta ja sosiaalinen yh-
teenkuuluvuus ovat osa nuoren hyvinvointia.

4 Tutkimuksen metodologia

4.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen rajaus

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää ammatillisiin opintoihin valmentavan koulutuksen merkitystä nuorten aikuisten hyvinvoinnille ja tulevaisuudelle. Aihe inspiroi erityisesti, koska NEET-nuorten hyvinvointia tukevia ja tulevaisuuden tavoitteisiin liittyvää tutkimusta on tehty yllättävän vähän. Vähän tutkittu aihe sytyttää tunteen siitä, että tutkimuksellani on merkitystä. Tutkielmani keskittyy nuorten koettuun hyvinvointiin ja heidän omiin mahdollisuuksiinsa vaikuttaa tulevaisuuteen. Tutkimusaineisto sisältää myös hankkeen työntekijöiden haastattelut, jotka käsittelevät esimerkiksi palvelupolkuja, hankkeen tavoitteita ja moniammatillisuutta. Työntekijöiden näkökulma olisi myös tutkimuksellisesti kiinnostava ja antaisi tutkimusta heidän tulokulmastaan, mutta olen rajannut tutkimukseni aiheen nuoria aikuisia koskevaksi, sillä heiltä saatu tieto auttaa kehittämään nuorille suunnattuja koulutuspalveluita.

Tutkimukselliset kysymykset ovat perusteltuja ja muodoltaan osuvia. Kysymyssanoilla on myös merkitystä, koska niiden muodot antavat samasta aiheesta erilaiset vastaukset. Esimerkiksi ”miksi?” kysymys edellyttää vastaukseksi selitystä. ”Miten?” kysymykseen odotetaan vastaukseksi toiminnan tai prosessin kuvausta. Kysymysten muotoilu vaatii tarkkuutta, koska se rajaa ja sisältää vastaamisen ehdot. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2014, 43–45.)

Tutkimuskysymyksiäni ovat:

- Miten nuoret aikuiset kokevat hyvinvointiinsa liittyvät tekijät ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutuksessa?
- Miten ammatillisiin opintoihin valmentava koulutus pystyi tukemaan nuorten aikuisten osallisuutta arjessa?
- Mitä nuoret aikuiset toivovat tulevaisuudeltaan?

Olen pyrkinyt asettamaan tutkimuskysymykset selkeiksi ja tutkimuksen tavoitetta vastaaviksi. Vältin muodostamasta liian laajoja kysymyksiä, koska ne olisivat mahdollisesti vaikeuttaneet tulosten analyysia. Tutkimuskysymysten asettelussa oli pohdittava teoreettisen viitekehyksen kytköstä, jotta tulosten analysoinnissa teorian ja empirian välillä vallitsee tasapaino. Koin tutkimuskysymysten laadinnan osin vaikeaksi, koska ymmärsin, että tutkimuskysymysten tulee olla empiirisesti testattavissa, mutta samalla linkittyä teoriaan. Näiden yhdistelmästä päätelin tieteellisen tiedon muodostuvan. Toinen tutkimusta ryhdittävä aihe oli tutkimusaiheen rajausta. Hakalan (2024, 16) mukaan tutkimusaiheen rajausta tulisi huomioida jo tutkimuksen alkuvaiheessa. Jos tutkimusaihe osoittautuu liian laajaksi, tutkimuksesta voi tulla liian pinnallinen. Tällöin on tutkittu montaa eri aihetta, mutta aiheiden syvälinen tutkiminen jää valjuksi. Hyvälle tutkimukselle on tunnusomaista, että se kohdistuu kapealla alueella syvästi.

Tutkimusaiheen tärkeyttä korostaa se, että nuorten aikuisten hyvinvointiin liittyvät tekijät on tulevaisuuden tulokulmasta selvitettävä, koska huolta herättävä uhkakuva voi olla nuorten eriytyminen siten, että anomisten luopujien määrä nousee. Tällöin rakenteellinen sosiaalityö ei voi vastata heidän tarpeisiinsa, koska sosiaalityön taloudelliset resurssit ja pirstaleisuus eivät täytä heidän monenlaisia avun tarpeitaan. Nuorten aikuisten tulevaisuuden toiveet on hyvä tiedostaa, jotta koulutusjärjestelmä ja työmarkkinoita koskevat poliittiset ohjaukset suuntautuvat kohdennetusti nuorten osallisuuteen eikä nuorta suljeta yhteiskunnan katvealueelle. Osnabrückin julistuksen (2020) mukaan tulevaisuusteeman liittyen erityisesti toisen asteen ammatillista koulutusta pidetään keskeisenä tulevaisuutta vahvistavana tekijänä ajatellen talouselämän näkökulmaa. Ammatillisen koulutuksen merkityksen ovat tunnistanee Euroopan Unionin jäsenmaat Osnabrückin julistuksessa, jossa tuodaan esille ammattikoulutukseen kohdistuvia odotuksia kehittää ja tuottaa edellytyksiä, joita nuorten on katsottu tarvitsevan työelämässä. Valmiudet liittyvät elinikäiseen oppimiseen, teknologian hallintaan, laajaan yleissivistykseen, vihreää talouteen ja kykyyn kehittyä omassa työssä.

4.2 Aineiston kuvaus

Yleisimmät laadullisessa tutkimuksessa käytettävät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelut, kyselyt, havainnoinnit ja erilaisista dokumenteista kootut tiedot. Haastattelun etuna on joustavuus, joka sallii kysymysten toistamisen, väärinkäsityksen oikaisemisen ja erilaisten sanamuotojen tarkentamisen. Joustavuutta lisää mahdollisuus kysymysten esittämiseen siinä järjestyksessä, minkä tutkija katsoo tarpeelliseksi. Haastattelun etuna on myös se, että haastattelijä voi samalla toimia havainnoitsijana haastattelutilanteessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83, 85–86.) Teemahaastattelu on hyvin yleisesti käytetty tutkimushaastattelun muoto, josta käytetään myös nimitystä puolistrukturoitu haastattelu. Teemahaastattelu etenee keskeisten teemojen varassa yksittäisten kysymysten sijaan eikä teemojen käsittelyjärjestyksellä ole merkitystä. (Vilkkä 2021, 124.)

Tutkimukseni aineistona toimii Mirja Määtän *NEET -nuorten ja työntekijöiden haastattelut ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutushankkeessa 2013* - haastatteluaineisto. Aineisto koostuu 18 nuoren kasvokkain haastattelusta, jossa on käytetty ennalta määriteltäviä kysymyksiä. Haastateltavista tyttöjä oli yksitoista ja poikia seitsemän. Haastateltavien ikä vaihteli 17–23 vuotta. Haastateltavien peruslähtökohta on kaikilla sama: Ilman toisen asteen koulutusta* oleva työtön nuori, joka osallistuu avoimen ammattiopiston valmentaviin opintoihin. Teemahaastattelut on toteutettu tammi-helmikuussa 2013 ja ne on toteutettu yksilöhaastatteluina. Tutkimusaineisto on julkaistu AILA-tietoarkistossa 7.1.2019.

*yhdeällä on toisen asteen ammatillinen koulutus, mutta ei soveltuva.

4.3 Aineiston analysointi, luokittelu ja teemoitus

Aineiston analyysimenetelmänä käytän sisällönanalyysia, jota voidaan käyttää perusanalyysimenetelmänä kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Sisällönanalyysi ei oikeastaan ole varsinaisen tutkimusmenetelmä, vaan aineiston käsittelyn tekniikka. Sisällönanalyysi soveltuu

aineiston analyysiin parhaiten, koska lähtökohtana on systemaattisesti analysoida haastattelua. Sisällönanalyysin toimivuudesta tiedetään, että menetelmänä sillä voidaan analysoida lähes mitä vain kirjallisessa muodossa olevaa materiaalia. Sisällönanalyysillä tutkimuksen kohteena oleva ilmiö saatetaan tiivistettyyn ja yleistettyyn muotoon unohtamatta sen sisällä olevaa keskeistä tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103, 117; Puusa & Juuti 2020, 149; Hakala 2024, 97.)

Sisällönanalyysi jaetaan kolmeen eri muotoon; aineistolähtöiseen, teorialähtöiseen ja teoriasidonnaiseen/-ohjaavaan. Analyysimuotojen eroavaisuudet ilmenevät, miten teoriaa, analyysia ja raportointia kussakin tutkimusprosessin vaiheessa hyödynnetään. Tuomi & Sarajärven mukaan (2018, 108–109) *aineistolähtöisessä* analyysissä on tavoitteena aineistoa hyödyntämällä luoda teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt valitaan aineistosta eivätkä ne ole etukäteen valittuja. Aiemmillä tiedoilla tai teorioilla ei tutkittavan ilmiön toteuttamisen tai lopputuloksen kanssa ole mitään vaikutusta, koska analyysi on aineistolähtöistä. Aineistolähtöisessä tutkimuksessa on oltava tarkkana, ettei tutkijan ennakkoluulot vaikuta analyysiin sen sijaan analyysin on tapahduttava aineiston tiedonantajien ehdoilla. *Teorialähtöisessä analyysissä* teorian rooli on suurin, koska analyysi perustuu aiemmin valittuun teoriaan tai käsitejärjestelmään, joka ohjaa analyysiä. Analyysin taustalla on usein aikaisemman tiedon testaaminen uudessa asia yhteydessä. Analyysin alkuvaiheeseen kuuluu analyysirungon muodostaminen, jonka sisälle muodostetaan aineistosta eri luokituksia. Analyysirunkoa hyödyntämällä voidaan testata aiempaa teoriaa tai käsitejärjestelmää uudessa kontekstissa. *Teoriaohjaavan* sisällönanalyysin nimestä voidaan päätellä, että teoria toimii apuna analyysiyksiköiden valinnassa, mutta ei täysin ohjaa sitä. Aiemmallä tiedolla on vaikutusta analyysiin. Tässä tutkimuksessa käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysin muotoa. Teoriaohjaava analyysi sijoittuu siis aineistolähtöisen ja teorialähtöisen analyysin välille. Analyysi aloitetaan aineistolähtöisesti, mutta loppuvaiheessa teoria tuodaan mukaan ohjaamaan analyysiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108–110, 127–128.)

Tutkimuksessani käytän aineiston jäsentämiseen teemoittelua, joka on soveltuva menetelmä teemahaastatteluiden analysoimiseen. Haastattelurungon teemat löytyvät kaikista

haastatteluista, mutta aineistosta saattaa nousta myös uusia teemoja. Teemoittelussa aineisto puretaan ja ryhmitellään erilaisten aiheiden mukaan. Määriteltyjen teemojen ilmenymiä voidaan lisäksi tarkastella aiheittain. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105; Hakala 2024, 102.) Teemoittelussa on mahdollista valikoida vastauksista käytännön tutkimusongelman kannalta relevanttia ja merkityksellistä tietoa. (Eskola & Suoranta 2005, 178). Aineiston luokittelun ja teemoittelun aloitin tutustumalla ensin haastattelurunkoon, joka sisälsi 12 pääkysymystä ja 25 pääkysymyksiä tarkentavia alakysymyksiä. Poimin kysymyksistä sellaiset, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiini. Tämän jälkeen jaottelin nuorten hyvinvointiin kuuluviksi Allardtin hyvinvointiteoriaa mukaillen; itsensä toteuttamisen, tekeminen ja vaikuttamismahdollisuudet, sosiaaliset suhteet ja elintason. Näiden lisäksi etsin kysymyksistä sellaisia, jotka voisivat antaa vastauksia nuorten tulevaisuuden suunnitelmiin.

Jäsentelin kysymykset teoreettisen viitekehyksen mukaan. Tutkimusanalyysin teoreettisemetodologisena viitekehyksenä toimii Erik Allardtin 1970 -luvulla kehittämä hyvinvointiteoria. Hän on jakanut hyvinvoinnin kolmeen eri osa-alueeseen: having (elintaso), loving (yhteyssuhteet) ja being (itsensä toteuttaminen). Tutkimukseni kannalta hyvinvoinnin ulottuvuutta oli tarpeen laajentaa doing (tekeminen) ulottuvuudella, koska merkityksellinen tekeminen on tutkimusaineistossa kaikkein olennaisin nuorten aikuisten sen hetkisessä elämässä ja tulevaisuudessa. Lopulta haastatteluaineistosta valikoitui kuusi pääkysymystä ja niiden tarkentavat kysymykset soveltuviksi hyvinvoinnin kolmeen luokitukseen:

Kysymykset, jotka antavat vastauksia **itsensä toteuttamisen, tekemisen ja vaikutusmahdollisuuksien selvittämiseen (being/doing):**

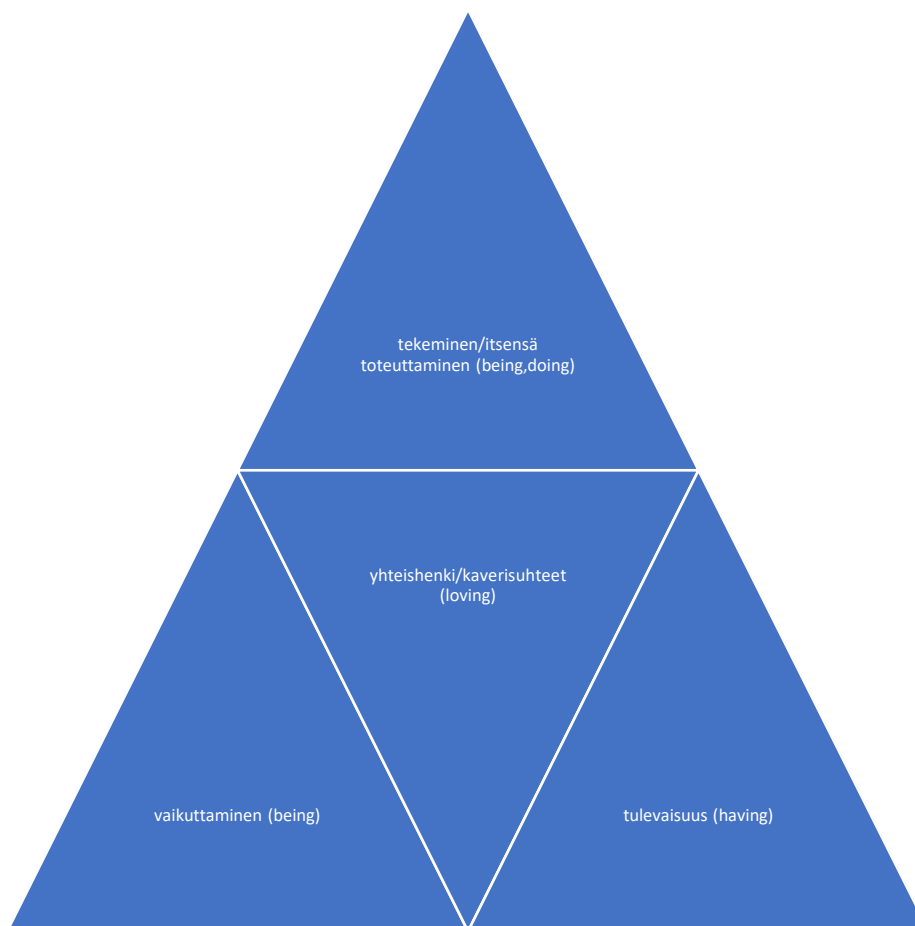
- Mitä tykkäät ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutuksessa?
- Oletko voinut vaikuttaa päiväohjelmaan, aikatauluihin sääntöihin?
- Mihin haluaisit vaikuttaa, ja onko se mahdollista?
- Miten olet kokenut opetuksen ja ohjauksen; onko ollut hyötyä? Jos vertaat tilanetta opintojen alussa ja nyt, onko jotain eroa? Ovatko jotkut asiat paremmin tai huonommin tällä hetkellä?

Nämä kysymykset selvittävät **yhteisyyssuhteita/ sosiaalisia suhteita (loving)**:

- Onko täällä ryhmähenkeä?
- Millaisia ovat muut nuoret?
- Onko sulla koulukavereita ja oletko saanut uusia kavereita?

Tulevaisuusteemaan liittyvät kysymykset (having):

- Mitä tavoitteita sulla tällä hetkellä elämässä?
- Käykö hankkeen ja omat tavoitteet yhteen?
- Jos kaikki menisi toiveidesi mukaan, missä olisit vuoden päästä? ja mitä tekisit?

Kuvio 1. Aineiston teemoista Allardtin -hyvinvointiteoriaa mukaillen.

Luokittelun jälkeen aineiston analyysi eteni teemoitteluun. Luokittelu ei tiivistänyt riittävästi aineistoa, joten teemoittelun ideana oli ryhmitellä aineistosta erilaisia tutkimusaiheeseen

liittyviä jäsentyneitä teemoja. Lopulta aineiston teemoiksi valikoituivat *itsensä toteuttaminen ja mielekäs tekeminen, vaikuttamismahdollisuudet, yhteishenki ja ystävyysuhteet ja tulevaisuus*. Aineiston teemat muodostuivat yhteensopiviksi Allardtin -hyvinvointiteoriaan.

4.4 Tutkimuksen etiikka ja tutkijan positio

Tutkimusetiikkaan ja hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvat tutkimuksen laatu ja esitetyt väitteet. Hyvää tieteellistä käytäntöä on rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus koko tutkimusprosessissa. Tieteellisen tietoon kuuluu avoimuuden korostaminen, joka viittaa tutkimuksen validiteettiin. Tutkimustiedon käyttäjälle tutkimuksen laatu ja sen hahmottaminen, millä alueilla tutkimuksen tulokset ovat valideja ja yleistettäviä ovat keskeisessä roolissa. Tutkijan eettiseen vastuuseen kuuluu kertoa, että tutkimuksella saavutettava tietoa on harvoin yksiselitteisesti faktaa sen sijaan jokaisessa tutkimustulos antaa rajallisen ymmärryksen tutkittavasta ilmiöstä. (Ronkainen ym. 2014, 152–153.) Olen käyttänyt tutkimuksessani valmista aineistoa, joka asettaa tiettyjä rajoituksia tutkimukselle. Valmiiksi kerätystä aineistosta käytetään nimitystä *sekundääriaineisto*, joka on alun perin kerätty jotain toista tarkoitusta tai tutkimusta varten. Valmiin aineiston hyödyntämisessä on varauduttava siihen, ettei tutkija saa käyttöönsä aineistoa, jota hän tarkalleen tarvitsisi. Valmiista aineistosta ei välttämättä löydy kaikkea tutkijaa kiinnostavia asioita tai mittauksien epätarkkuudet eivät tyydytä. Tutkija ei voi esimerkiksi haastattelussa itse vaikuttaa kysymysten määrittelyyn tai tarkentaviin kysymyksiin. (Ronkainen ym. 2014, 113.)

Tutkimusetiikan tieteelliseen käytäntöön kuuluu arvostus ja vastuunkanto. Arvostus kohdistetaan kollegoita, tieteellisen toiminnan osallisia, yhteiskuntaa, rahoittajia, ekosysteemejä ja kulttuuriperintöä kohtaan. Arvostus ylettyy tutkijan lähellä olevista henkilöistä aina laajempaan yhteisöön, kuten muiden tutkijoiden saavutusten huomioimiseen lähdeviitteissä sekä esittämällä omat ja toisten tutkijoiden tulokset erillisinä. Lähteisiin viittamisessa ja niiden merkitsemisessä on noudatettava tieteellistä tarkkuutta ja huolellisuutta. Huolellisuutta on myös noudatettava jo tutkimussuunnitelmassa, koska siitä voi siirtyä osia tutkimustekstiin. Tutkimuksen vastuunkannon merkitys näyttäytyy koko tieteellisen toi-

minnan elinkaaresta, joka käynnistyy tutkimusaiheesta ulottuen hallinnointiin, koulutukseen, ohjaukseen, toteutukseen, julkaisemiseen ja vaikutuksiin. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023; Vilkkä 2021,41–42, 45.)

Koen, että työkokemuksellani ja innostuksellani aihetta kohtaan on tutkijan position kannalta iso merkitys kohdeilmiön ymmärtämisessä. Ymmärrän haastateltavien diskurssia ja aiheen kytköstä tutkittavaan ilmiöön. Ymmärrys toimintaympäristöstä ja käytettävästä kielestä antaa syvemmän näkemyksen ja tulkinnan edellytykset aineistoa käsiteltäessä (Juuti & Puusa 2020, 11). Tutkijan positio voi muodostua ongelmaksi, jos tutkimusaihe osoittautuu liian henkilökohtaiseksi. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää huomioida tutkijan rooli aiheeseen ja erityisesti tutkittaviin. Toisaalta tutkijan kokema aiempi samankaltainen elämäntilanne tai aiheen tuttuus auttaa ymmärtämään haastateltavan asemaa ja kokemusta. (Hakala 2024, 33.) Aiheen ymmärrys vahvistaa luottamusta tutkijan ja tutkittavien välillä. NEET-nuorten haasteellisuus sijoittua opintoihin tai työelämään tulee henkilökohtaisesti itseäni lähelle. Lähipiirissäni on nuori, joka on kylläkin saavuttanut ammatillisen tutkinnon, mutta ei ole löytänyt monista työnhauista huolimatta koulutustaan vastaavaa työtä. Onneksi nuori on ollut avoin mahdollisuuksille ja ottanut hänelle hiukan vierasta keikkaa työtä vastaan. Työ on pitänyt hänet elämän syrjässä kiinni. Hän tosin kokee olevansa välitilassa ja pohtivansa jatkokoulutus mahdollisuuksia alalle, johon tuntee vetovoimaa. Tulevaisuus näyttäytyy hänellä kohtuullisen toiveikkaalta, eikä pysyvälle NEET-statukselle jäämisestä ole pelkoa.

5 Nuorten aikuisten kokema hyvinvointi itsensä toteuttamisena

5.1 ”No se tekemisen rentous on paras täällä ja just se mitä mä nyt teen”

Allardt (1976, 46–47, 49) mukaan itsensä toteuttaminen (being) muodostuu seuraavista osatekijöistä: 1) Ihmisen persoona on korvaamaton, hän saa osakseen arvostusta, josta statusarvo nousee. 2) Ihmisellä on mahdollisuuksia tekemiseen, kuten harrastuksiin ja vapaa-

aikaan. 3) Ihmisellä on käytössään riittävästi voimavaroja toteuttaa poliittista osallistumistaan. Itsensä toteuttaminen on vaikeasti mitattavissa eikä sitä voida täsmentää mittaamalla ihmisen saavutuksia tai tekoja. Itseänsä toteuttamisen vastakohta on vieraantuminen. vieraantumisen liittyviä kysymyksiä ovat, pystyykö ihminen itse vaikuttamaan toimintaansa, elämäänsä ja kohtaloonsa, koska ihmisen mahdollisuudet ovat melko vahvasti kytköksissä poliittisiin päätöksiin. Tässä tutkimuksessa itsensä toteuttamisella tarkoitetaan osallisuuden kokemuksia, vaikuttamismahdollisuuksia ja muutostokemuksia. Hyvinvoinnin tunnekokemukseen vaikuttaa tekemisen mielekkyys ja se, mikä tuntuu omimmalta. Seuraavissa launauksissa on esimerkkejä haastatteluaineistosta, mitä nuoret tykkäävät tehdä ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutuksessa ja mikä heistä tuntuu omimmalta.

H3: ”Siis periaatteessa kaikki. Se että semmonenkin kun englannin kielen opiskelu, ku se on niin paljo vappaampaa, kun normaalisti kaikissa oppilaitoksissa niin sen saapi tuntumaan paljon mukavammalta kun ei oo silleen niin ruutuun sidottua kaikki, et pittää olla ihan...vaan sitä voi jos siltä tuntuu niin sohvalle lukkee tai kirjottaa, jos se silleen niinku tilana mukavampi, että ei oo pöydän ääressä. Täällä on ihan oikeesti kaikki mistä tykkää. ” (tyttö, 20 vuotta)

Nuori koki olevansa koulutuksessa, joka mahdollistaa hänen tapansa oppia itselle vaikeaa oppiainetta. Muilla haastatelluilla nuorilla oli myös muistijäljissään oppimisvaikeudet tai opiskelun pakkotahtisuus eri oppiaineissa peruskouluajoilta. Kun oppimistavoitteista joustetaan ja annetaan opiskelijalle itselleen vapaat mahdollisuudet suunnitella, millä tavalla hän saavuttaa oppimistavoitteet omalle oppimistyyliilleen sopivaksi, kiinnostus oppimiseen ja aiemmin vaikealta tuntuviin oppiaineisiin kasvaa huomattavasti. Nuorten oppimisen mielekkyyttä lisää, jos luokassa on työpöytien lisäksi sohvaryhmiä tai muita tiloja, kuten yksi nuorista sitä kuvasi seuraavasti.

H5: ” –täällä on sellainen rento tyyli opettaa, et ei oo mitään pulpetteja. et on sohvat missä saa olla ja tälleen.” (tyttö, 19 vuotta)

Savolaisen (2014, 136) mukaan oppimisvaikeudet ovat yksi merkittävä kompastuskivi. Nuoret, joilla on oppimisvaikeuksia eivät menesty koulussa, tyytyvät lyhyeen koulutuksen ja keskeyttävät koulunkäynnin muita nuoria useammin. Yhdelle valmentavassa koulutuksessa olevalle nuorelle eivät teoriaopinnot tuntuneet mielekkäiltä.

H2: ”No ei oikeastaan vielä ole ollu mittään, että tietysti liikunta, mutta, se on torstaisin. Oikeastaan yhtään mikkään tommonen teoria-aine tai mikkään muukaan, pitäis auton moottori olla tuolla huoneessa ni ois jotain mielenkiintoisempaa. Miuta ei oo ikinä oo tuo teoria ni oikeen kiinnostanu. Millään alalla.” (poika, 18 vuotta)

Itsensä toteuttaminen mielekkään tekemisen parissa oli valtaosalle nuorista tärkeää. Doing -ulottuvuus merkityksellisen tekemisen parissa liitetään autonomiseen toimijuuteen. Autonomisena toimijana ihminen haluaa ohjata ja hallita omaa elämää, valintoja ja tavoitella omaehtoisia päämääriä. (Kts. Esim. Martela 2022.) Lähes jokainen löysi sen valmentavassa koulutuksessa, koska oppimismielekkyyttä toivat opinnoissa etenemisen omaehtaisuus, ilmapiirin rentous, opettajien pedagogiset taidot ja sopiva ryhmäkoko.

H4: ”No täällä saa silleen aika lailla hommaan tahtiin tehdä tai silleen koko aika ei ole joku hoputtamassa tekemään jotakin -- taukojakin on ihan tarpeeksi.” (tyttö, 20 vuotta)

H16: ”—täällä mie saan jotain muutakin tekemistä, kun pelkästään kotona sohvaan juurtua ja mädäntyä siihen. Et yleisesti tää on ollu ihan hyvä kokemus täällä.” (poika, 21 vuotta)

Aineistossa mielekkään tekemisen merkitys kouluviihtyvyyteen oli suurta. Ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutuksessa opiskelijoille yksilöidään opinnot tarpeiden, tavoitteiden ja mielenkiinnon mukaan. Monella nuorella oli tarve korottaa numeroita, jotta jatkoopintoihin pääseminen olisi paremmin turvattua. Mielekkään tekemisen merkitystä korosti myös tekemisen rentous, auttavat työntekijät ja itsenäisyys, jolla haastateltavat tarkoittivat omatahtista opinnoissa etenemistä. Mielekkään tekemisen näkökulmasta voidaan pohtia, voisiko peruskoulussa yksilöidä enemmän opintoja oppilaan tavoitteiden ja mielenkiinnon mukaan, jotta opiskelumotivaatio ja oppimisen ilo kestäisivät koko peruskoulun ajan. Nykyisenkaltainen peruskoulujärjestelmä ei välttämättä tue oppilaslähtöistä opetusta. Isot ryhmäkoot ja oppilaiden eri osaamisen tasot ovat ainakin esteenä oppilaslähtöisessä opetuksessa. Oppilaslähtöistä opetusta käytännössä saa, jos oppilaalla on oppimisvaikeuksia. Myös Jenni Simonen (2019, 6, 56–57) on tutkimustuloksissaan havainnut, että nuoren kokema hyvinvointi on kytköksissä itsensä toteuttamiseen ja mielekkääseen toimintaan. Mielekäs aktiviteetti on avainasemassa elämän merkityksellisyyden kokemisessa. Mikäli opiskeluun

tai työelämään siirtyminen ei ole kantavalla pohjalla, nuoret voivat hyötyvät työpajoista, kuntouttavasta työtoiminnasta tai etsivän nuorisotyön järjestämisestä nuorten ryhmistä. Tekemisen ohella turvallinen ja mielekäs yhteisö ja tunne hyväksytyksi tulemisesta tarjoavat nuorille väyliä eteenpäin.

5.2 ”Onhan se nyt parempi täällä ku kotona maata”

Allardtin (1976, 48–49) mukaan toiminnan puutteella on vahva yhteys sosiaaliseen eristäytymiseen. Tekeminen ehkäisee eristäytymistä ja tuo subjektiivista merkityksellisyyden kokemusta elämässään. Eristäytymisproblematiikkaa arvioitaessa on keskeistä, pystyykö henkilö vaikuttamaan toimintaansa, elämäänsä ja kohtaloonsa. Koulutus tai työ määrittelee tekemisen itsensä toteuttamisen edellytyksenä. Yhteiskunnassa se muodostaa tärkeän hyvinvointiarvon. Valtaosa nuorista koki hyötynensä ammatillisiin opintoihin valmentavasta koulutuksesta. Seuraavissa lainauksissa muutama nuori kertoo, miten he kokivat opetuksen sekä ohjauksen ja niiden hyödyllisyyden tulevaisuutta ajatellen. Lisäksi nuoret vertailevat tilannettaan ennen ja jälkeen koulutusta. He kertoivat myös, ovatko jotkin asiat paremmin vai kenties huonommin tällä hetkellä.

H1: ” No tää on silleen kouluna hyödyttänyt mua, et mähän olin hirveen pitkän patkän käymättä mitään koulua. On päässyt takaisin siihen rytmiin, et pystyy joka aamu lähtemään kouluun ja silleen, niin se on hyödyttänyt. Mä tykkään opiskella, niin onhan se silleen että on jotain tekemistä.” (tyttö, 17 vuotta)

Muutamat haastateltavat mainitsivat saaneena koulutuksen myötä säännöllisyyttä arkipäiviinsä. Monella arjenrutiinit olivat olleet kadoksissa pidemmän aikaa, siten kouluarki tuki arjenhallintaa. Arkirytmiiä ylläpitää säännöllinen aikatauluun sidottu toiminta, joka arjessa tarkoittaa sitoutumista koulu- tai työelämään.

H7: ”On ainakin semmosta, että no ainakin pyssyy niinku päivärytmi ja muut ihan hyvin, että mulla on kyllä aina, et aina mie oon kyllä jottain keksiny. -- lte tykkään tehdä ja muutenkin että aamulla saapi aina herätä, että pyssyy se päivässä se rytmi ja semmonen.” (poika, 20 vuotta)

Pitkään jatkunut kouluakäymättömyys voi hyvinkin heikentää arjenhallintaa, jossa hämärtyy arkirytmiksi. Nuorella ei tällöin ole aikatauluun sidottua osallisuutta. Arkirytmiksi antaa elämänhallinnan tunteen. Korvela & Nordlund (2015, 194) viittaavat Burkittin (2004, 211–212) artikkeliin, että arkitodellisuus rakentuu päivittäisissä toiminnoissa ja käytännöissä. Työ- ja koulupäivät määrittävät arjen perusrakennetta. Päivittäin toistuvat tapahtumat kodin ulkopuolella tuovat arkirytmitystä ja rutiineja. (Korvela & Nordlund 2015, 196.) Säännöllinen arkirytmiksi tuo myös ennakoitavuutta, joka antaa turvallisuuden tunnetta.

Valtaosa haastatelluista oli hyvin tyytyväinen ammatillisiin opintoihin valmentavan koulutuksen hyödyllisyydestä. He kokivat muun muassa tyytyväisyyttä omasta panostuksestaan oppiaineiden joko korottamisessa tai oppiainekokonaisuuden suorituksissa.

H5: ”-- siis oon saanut esimerkiksi ruotsin numeroa korotettua. Se oli ennen 6 nyt se on tyydyttävä 7. -- ei ole enää hirvee 6 siellä listassa ja sitten on saanut suoritettua eri kursseja, jotka mie voin sitte hyväksi lukkee, jos lähtee opiskelemaan ja tälle.” (tyttö, 19 vuotta)

Lisäksi haastateltavat kokivat, että valmentava koulutus antoi selkeyttä jatkosuunnitelmille. Työpaikkavierailut eri toimialoille auttoivat myös jatko-opinto päätöksissä. Muutamille haastatelluista peruskoulun arvosanojen korottaminen ja omakohtaisen oppimistyylin löytäminen olivat valmentavassa koulutuksessa merkityksellisiä saavutuksia.

H15: ”Onhan se nyt parempi täällä, ku kotona maata, että kyllä mä uskon että tästä on hyötyä, ja saanu semmosta positiivista koulukokemusta kuitenkin. Että ihan hyvä tästä sitten jatkaa.” (tyttö, 19 vuotta)

H12: ”--oon saanut noihin opintoihin selvyyttä sain sen tietyntapasen toivon että on vielä itelläkin mahdollisuus opiskella tai saaha joku ammatti --tosi mukavalta tuntuu aina kouluun lähtö, et silleen on saanut siitä voimaa.” (poika, 21 vuotta)

Osalla nuorista oli ollut aiemmissa opinnoissa sosiaalisissa suhteissa hankaluuksia, kuten ulkopuolisuuden tunnetta. Valtaosa haastateltavista kehui ryhmän ilmapiiriä, muiden huomioimista tervehtimällä ja työrauhalla.

H10: ”--tervehittää kaikkia ja että on se hyvä ilmapiiri ja eikä kukkaan sitte tunne sitä että ois niinku kiusattu tai syrjitty- ja sit se rauha, oma rauha, et saa sitä ommaa rauhaa, eikä kukkaan sitten tule häiritsemään jos yrittää jotain tehdä.” (tyttö, 17 vuotta)

Sosiaaliset suhteet ja verkostot liittyvät kiinteästi yksilön hyvinvointiin. Osana sosiaalisia suhteita nuori voi kokea yhteisöllisyyttä, arvostusta ja rakkautta. (Lahtinen & Tolonen 2022, 196.) Sosiaaliset suhteet perheessä, koulussa ja vapaa-ajalla ovat erityisen tärkeitä nuorille, joilla on mutkia ja haurautta koulutuspolullaan. Jos nuorella on ohuet perhe- ja kaverisuhteet, heidän hyvinvointinsa näyttäytyy epävakaana ja niukkana. (Tolonen ym. 2022, 144). Yhteistyössä rakentuva ryhmähenki antaa ymmärrystä siihen, että nuoren kokiessa hyväksytyksi tulemisen tunteen, hän voi saavuttaa myös oppimisen ilon.

Opetuksen lisäksi osa haastateltavista oli saanut koulun kautta apua myös asunnon löytämiseen, raha-asoiden selvittämiseen ja keskusteluapua mieltä painaviin asioihin. Kokonaisvaltainen kannattelu ja avun tarjonta muodostavat vahvan tuen nuorten elämään ja siten vähentävät sosiaalista eristäytymistä. Leinosen, Kaittilan, Alinin, Vornasen, Kraavin, Karukiven ja Alisin (2024, 182) mukaan tuen tarpeessa olevien nuorten on usein vaikea lähteä etsimään apua vaikeasti haltuun otettavasta palveluviidakosta. Nuoret voivat kokea olevansa väärässä paikassa ja vieläpä väärään aikaan. Palveluihin sitoutumisen hankaluutena on palvelua koskevan tiedon puute, vaikeudet palvelujen saatavuudessa ja tukimuotojen eritahtisuus.

H8: ”On ollu. Todella paljon hyötyä, etenkin noiden aineiden suorittamisessa ja korottamisessa on ollut iso hyöty kyllä ja sit muutenkin kaikki nää...elikkä täällä esimerkiksi meikä on tätä kautta saanu periaatteessa asunnon kun täällä neuvottiin, että mistä kautta on hyvä hakea asunto, niin heti sain sit asunnon, Josnan kautta. ” (poika, 23 vuotta)

H13: ”-- jos on jotain vaikka, no jotain henkisiä juttua tai mitä ikinä ongelmia onkaan ni sit täältä saa ihan hyvää semmosta appuu niihin kuitenkin.” (tyttö, 18 vuotta)

Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että osallisuuteen kannustaminen on arkisidonnaista, joka tarvitsee käytännön toimintaa, kokeilua ja harjoittelua. Ammattiin opiskelevilla nuorilla ei välttämättä ole ymmärrystä siitä, mitkä käytännön vuorovaikutuksen rakenteet arjessa

lisäävät ja vahvistamat osallisuuden ja kuulumisen kokemuksia. Nuorten mielestä he pitävät vuorovaikutusta hyvin olennaisena ja kärsivät sen vähäisyydestä tai puutteesta. (Maunu & Kiilakoski 2018, 126.) Osallisuutta voidaan mahdollistaa vahvistamalla toimintaa muiden ihmisten kanssa ja tarpeeseen vastaavalla palvelulla. Osallisuudessa olennaisia taustalla vaikuttavia asioita ovat ihmisen itsenäisyys, toimintaympäristön ymmärrettävyys ja elämänhallinnan lisääminen. Ihmisellä on oltava vaikuttamismahdollisuudet omaan elämäänsä, toimintaansa ja palveluunsa. Päätösvalta omassa elämässä edellyttää tietoisuutta omista kyvyistä ja elämistä niiden mukaan. (Isola ym. 2017, 25.)

6 Nuorten aikuisten kokema hyvinvointi yhteisyyssuhteissa

6.1 ”Oon ihmetellyt sitä, miten hyvä yhteishenki täällä on”

Nuorilla kaverisuhteet ovat hyvin merkityksellisiä niin vapaa-ajalla kuin koulussakin. Nuoret haluavat kuulua yhteisöihin, saada keskustelutukea ikäisiltään, tehdä mielekkäitä asioita yhdessä ja kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta. Nuori haluaa olla arvostettu ikäistensä parissa. Ajatuksiani yhteisyyssuhteiden tärkeydestä tukee Allardtin teoria yhteisyyssuhteista. Allardtin (1976, 42–45) mukaan ihmisellä on halu kuulua sosiaalisten suhteiden verkostoon, jossa ilmaistaan toisistaan pitämistä ja välittämistä. Lähtökohtaisesti ihmisellä on rakkauden ja hellien suhteiden tarve. Yhteisyyssuhteet muodostuvat, kun suhteet sisältävät vastavuoroisesti huolenpitoa ja rakkauden ilmauksia. Yhteisyyssuhteet edellyttävät ymmärrystä, joka muodostuu empatiakyvystä ja ymmärrystä yhteisestä kielestä. Seuraavissa lainauksissa nuoret kertovat luokan yhteishengestä, kaverisuhteistaan koulussa ja vapaa-ajalla. Lisäksi nuoret kertovat, ovatko he saaneet uusia kavereita valmentavassa koulutuksessa

H3: ”Mäkin oon ihmetelly sitä, että miten hyvä yhteishenki täällä on. Että täällä oikeestaan kaikki, vaikka osa on tosi hiljaisia, mutta sitten niillekin annetaan se oma rauha, että ei sit tuppauduta siihen, et jos tietää että

toinen on tosi varautunu ja semmoinen yksinoleva. -- yhteishenki, että ei oo semmosta, että on jakkautunut eri porukoihin, jotka ei ollenkaan keskustele keskenään. Oon, että vaikka ei nyt hirveesti vapaa-ajalla niitten kanssa vietä aikaa, mut se että kun tänne tulee niin heti aamusta löytyy juttukaveria --.” (tyttö, 20 vuotta)

Valtaosa haastatelluista mainitsi hyvästä yhteishengestä, kaikkien kanssa toimeen tulemisesta, ystävällisyydestä ja avun saamisesta. Lisäksi kaikki olivat saaneet luokaltaan vähintään yhden koulukaverin. Herättää kiinnostusta, mikä juuri tämän valmentavan koulutuksen hyvän ryhmähengen taustalla on. Koen, että samassa elämäntilanteessa olevat NEET-nuoret voivat kokea samankaltaisuutta, jota pidetään yhdistävänä tekijänä. Nuoret tunnistavat toistensa vaikeudet, joita he peilaavat itseensä. He voivat kokea myötätuntoa toisiaan kohtaan, mikä herättää auttamisen tarpeen. Hyvää ryhmähenkeä voidaan tarkastella päinvastaisesti. Ryhmähengen ollessa huono moni kokee ulkopuolisuutta ja yksinäisyyttä, joka voi syrjäyttää nuoren ulos sosiaalista suhteista. Yksinäisyys voi pahimmillaan syrjäyttää.

6.2 ”Jos se oma porukka on poissa, ni silloin sitä ollaan yleensä yksin”

Hyvä yhteishenki on edellytys koulumotivaatiolle ja nuoren hyvinvoinnille. Sen sijaan koulukiusaamiskokemus on hyvinvointia merkittävästi heikentävä tekijä. Marginaaliin jääneistä nuorista suurin osa on kärsinyt kiusaamisesta. (Simonen 2019, 22–23.) Kiusaamiskokemuksella voi olla pitkäkestoisia vaikutuksia, kun nuori muodostaa ystävyysuhteita elämänpolullaan sen lisäksi, että se on ulkopuolisuutta lisäävä tekijä. Simonen (2019, 23) viittaa Anna Juntusen (2018) artikkeliin siten, että kiusaamisen ja yksin jäämisen on yleisesti heikentävän nuorten toimintamahdollisuuksia ja hyvinvointia.

H15: ”No kyl mä silleen, et kuitenkin kaikki yrittää tulla toisten kaa toimeen, että ja silleen niinku. Eihän sitä ylimpiä ystäviä tarvitse kenenkään kanssa olla. (nuori kertoo yhteishengestä) Olen minä saanut tuon yhden ystävän, että uskon että sen kanssa tulee piettyä yhteyttä tän jälkeenkin. (haastattelija) ootteks te vapaa-ajallakin ollu tekemisissä? joo, ollaan.” (tyttö, 19 vuotta)

H6: ”ei vaan aina kemiat kohtaa kaikkien ihmisten kanssa. Ja mulla on koulutaustasta jotenkin semmosia huonoja muistoja, niin sit tulee flash backejä aina silloin tällöin - -” (poika, 20 vuotta)

H7: ”On miun mielestä ihan hyvä yhteishenki. Hyvin tuun kaikkien kanssa toimeen, on tos sit että muutama jonka kanssa ihan vappaa-ajallakin sit tullee oltua. haastattelija: Nää on sitte uusia kavereita? Joo, niin en oo entuudestaan tuntenu.” (poika, 20 vuotta)

Valtaosa haastatelluista koki, että hyvä ryhmähenki ja uusien kaverisuhteiden muodostaminen osoittautuvat kouluarjessa hyvin merkityksellisiksi, jotka myös heijastuivat nuorten kouluviihtyvyyteen. Luokalla oli 18 eri-ikäistä nuorta, joiden ikävaihteluilla voi olla merkitystä ryhmähengen muodostumiseen. Lisäksi osa nuorista totesi pienen ryhmäkoon mahdollistavan myönteisen ja kannustavan opiskeluilmapiirin. Ryhmätoiminnalta nuoret aikuiset toivovat sosiaalisten tilanteiden helpottumista ja uusiin ihmisiin tutustumista (Parkkila & Poutiainen 2023, 24). Nuorten sosiaaliset taidot osoittautuvat kaverisuhteiden muodostumisessa ratkaiseviksi. Entuudestaan tuttuja kavereita oli osalle nuorista muodostunut aiemmissa opinnoissa. Aineistossa herätti hiukan ihmetystä se, että vain noin puolet (n=18) vietti vapaa-aikaansa koulutuksessa saatujen ystävien kanssa. Osa haastatelluista mainitsi vain pelkän koulukaveruuden. Koulussa sekä vapaa-ajalla vietetty aika on niiden nuorten kohdalla yleisempää, jotka ovat muodostunut kaverisuhteen aiemmissa opinnoissaan. Tutuus madaltaa kaverisuhteen syventymistä. Kaverisuhde, joka oli muodostunut pelkästään valmentavassa koulutuksessa, jäi muutamilla nuorilla vain koulukaveruuteen. Yhden haastatellun vastaus poikkesi valtaosan mielipiteistä hyvästä ryhmähengestä.

H13: ” -- ei täällä niinku ole mitään semmoista kiusaamista tai mittää, mut sitten on yleensä ne tietyt porukat täällä. Ni sit jos se oma porukka on poissa, ni silloin sitä ollaan yleensä yksin.” (tyttö, 18 vuotta).

Haastateltava kokee turvallisuuden tunnetta tutussa kaveriporukassa, mutta yksinäisyyttä heidän poissaollessaan. Aaltosen ym. (2019, 304, 309) mukaan yksinäisyys ja puutteet sosiaalisissa suhteissa ovat heikon elämänlaadun taustalla. Yksinäisyys selittyy kiinnittymättömyydestä yhteisöihin. Yksinäisyys on usein pitkittynyttä, joka on seurausta peruskoululta. Peruskoulussa nuori on tullut kiusatuksi tai hänen erilaisuuttaan ei ole hyväksytty nuorten keskuudessa. Myös Anu Gretscher ja Sami Myllyniemi (2017) ovat tutkimustuloksissaan ha-

vainneet, että NEET-nuoret kokevat yksinäisyyttä muita ikätovereitaan huomattavasti enemmän. Ulosjääminen koulun tai työelämän sosiaalisista suhteista tuottaa ulkopuolisuuden tunnetta, joita NEET-nuoret eivät onnistu kompensoimaan vapaa-ajan ystävyysuhteilla.

Eräs haastateltava kuvasi kuormittuvansa sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja siten viettävänsä vapaa-ajan ja viikonloput mieluiten yksin kotona. Yksin vietetty aika voi olla omaehtoista eikä nuori koe siitä kärsivänsä. Silloin kun yksinäisyys on oma valinta, se ei muodostu nuorelle itselleen ongelmaksi. Sen sijaan, jos nuori yrittää muodostaa kaverisuhteita niissä onnistumatta ja kokee lannistumista, voidaan puhua yksinäisyyden varsinaisesta merkityksestä. Yksin vietetty aika voi tuoda voimavaroja, joita sosiaalisesta kuormituksesta kärsivä ihminen tarvitsee selvitäkseen koulu- tai työelämässä.

H17: ”-- oon mä joidenkin kanssa -- mun lähellä assuu se yks tyttö on, senkin kanssa pari kertaa jottain—en mie silleen hirveesti oo ollu. Ja jotenkin jaksa aina sitten, ainakaan koulun jälkeen. Ei jaksa lähtä mihinkään ja sitte viikonloppuna halluu kotona olla, ni ei sit ikinä jaksa sillee jotenkin nähhä kettään.” (tyttö, 21 vuotta).

Nykyajassa ihminen ei saisi olla yksinäinen, ei ainakaan nuori. Sosiaalisia verkostoja ja sosiaalista elämää pidetään ikään kuin tavoittelemisen arvoisena hyveenä. Tosiasiallisesti yksinäisyyttä toki on ja sen nujertaminen ei välttämättä ole helppoa. Aaltonen (ym. 2019, 304) viittaa Junttilan (2015) ja Röngän (2017) artikkeleihin yksinäisyyden kytköksestä erilaisuuden kokemuksiin ja siihen, ettei nuori ole tullut hyväksytyksi osana paikkakunnan vertaispiirejä. Nuorten yksinäisyyden hättävaiikutuksia on tutkittu yläkouluikäisissä vuonna 2018. Lyyran ja muiden kollegoiden (2019, 1670) tutkimustulosten mukaan yksinäisyys yleistyi yläkoulun aikana. Lähes joka kuudes 15-vuotias tunsu melko usein yksinäiseksi, ja he kärsivät muita yleisimmin muun muassa pää- ja vatsakivuista ja univaikeuksista. Erinäisiin kiputiloihin yksinäisyyttä kokevat käyttivät lääkkeitä jopa kolme kertaa yleisimmin kuin muut nuoret. Tutkimusjoukko koostui yläkouluikäisistä. He ovat tutkimukseni ikäluokan ulkopuolella, mutta aivan hyvin yksinäisyys voi jatkua myös toisella asteella, mikäli nuori ei pysty muodostamaan ystävyysuhteita uudessa kouluympäristössä.

7 Nuorten aikuisten tulevaisuuden näkymät elintason kontekstissa

7.1 ”Kyllähän sitä vois jonkun ammatin hankkii itelle”

Koulutuksella tavoitellaan toimeentuloa, joka mahdollistuu nuoren siirtyessä työelämään. Riittävä toimeentulo antaa nuorelle itsenäistymiseen liittyviä mahdollisuuksia. Nuoret aikuiset ovat elämänvaiheessa, jossa muutetaan omaan asuntoon ja vastataan sen jälkeen pääosin itsenäisesti omista asumiseen ja elämiseen liittyvistä kustannuksista. Ilman riittävää toimeentuloa elämisenkustannukset voivat yllättää. Riittävä toimeentulo, mieluummin itse hankittu palkkatulo antaa nuorelle elämänhallinnan tunteen. Allardtin (1976, 39–41) mukaan elintason perustana on fysiologiset tarpeet, kuten ravinto, neste, lämpö, ilma ja turvallisuus. Nämä minimi fysiologiset tarpeet kyllä toteutuvat pääsääntöisesti ainakin Pohjoismaissa ja laajalti Euroopassa ilman palkkatuloa, mutta YK:n virallisen (1961) elintasonluettelon mukaan elintasoon kuuluvat myös koulutus ja työllisyys. Koulutus tulojen hankkimisen edellytyksenä kuuluu elintason arvoihin, joka on hyvinvoinnin perusta. Suurin osa valmentavassa koulutuksessa olevista nuorista aikuisista tavoitteli jatko-opintopaikkaa joko oppilaitoksessa tai oppisopimuksessa. Nuorilla oli aivan realistisia tulevaisuuden tavoitteita, jotka mahdollistuvat korottamalla arvosanoja ja osin hyvällä tuurilla.

H4: ”Mun tavoitteena on et mä pääsen johonkin ammattiopistoon niinku silleen opiskelemaan” (tyttö, 20 vuotta).

H18: No mie yritän päästä oppisopimuksella tonne PKO:n jonnekin S-marketiin ABC:lle tai Prismaan kun niillä on semmonen hanke Luovin kanssa, että ottavat 10 nuortakö ne ottaa. Ni siinä haastattelussa kävin ja sit se sano mulle suoraan, että pääsen nyt siihen toiseen haastatteluun ja nyt ois tavote sit päästä sinne. (tyttö, 19 vuotta).

H6: ”Nythän mulla on mahdollista alottaa 2 vuoden mittanen tuettu oppisopimus, jos mä pääsen siihen ni mä en [[yritykseen B]] koskaan lähtemäänkin. Eli se [[yrityksessä B]] toppi ja [[konsernissa]] ois tämä tuettu oppisopimus parin vuoden jakso. Se olis ihan ykkös, mihin mä tähtään.” (poika, 20 vuotta).*

*toppi=työssäoppimisjakso

Nuoren elämänkaarelle ajoittuu identiteetin rakentumisen ajankohta. Ammatinvalinta on osa identiteetin rakentumista. Oppiminen nuoruusiässä on erilaisten oppimistyylien ym-

märtämistä ja hyödyntämistä, jotka vahvistavat nuoren itseluottamusta ja luovuutta. Oppimisen iloa nuori kokee, jos nuoren tavoitteet ovat selkeät ja mielekkäät. Nuori viettää suurimman osan elämästään koulussa, joten koulun merkitys nuoren oppimisen, ajattelutaitojen ja arvojen kehittymisen kannalta on suuri. Nuoren ollessa 19–25-vuotias maailmankuva on jo selkiytynyt ja identiteetti löytynyt, tosin haasteeksi voi muodostua mielekkään koulutuksen ja työuran suunnittelun toteuttaminen. (Nurmiranta ym. 2009, 78–80, 84; Karvonen ym. 2023, 1264.) Muutama nuori koki tulevaisuudesta epävarmuutta ja tyytyi minimitaavoitteisiin.

H1: ”No et löytyis joku seuraava koulu tai sellainen, et tietäis vähän, mitä tekis. Mulla on vähän auki tuo tulevaisuus, et ei silleen yhtään tiedä et mikä musta tulee isona.” (tyttö, 17 vuotta).

Haastateltava oli vasta 17-vuotias, jonka identiteetti ei ole vielä välttämättä löytynyt eikä maailmankuva ole täysin selkiytynyt. Kehityopsykologian näkökulmasta nuoruusiän keskivaihe on 15–18-vuotiaana. Tuohon ikävaiheeseen liittyy minä kokemuksen selkiytymistä, omien rajojen kokeilua, seestymisvaihe, itsenäisen elämän aloittaminen ja pohdiskelua omasta asemastaan maailmassa. Kehittyvän nuoren päätöksentekokyvyissä on yksilöllistä vaihtelua. (Dunderfelt 2011, 84–85; Kiuru 2023, 189.) Nuori joutuu jo yläkoulun viimeisellä luokalla ikätasoisesti varhain tekemään merkittävän tulevaisuuttaan muuttavan päätöksen jatkokoulutusvalinnasta. Tällöin nuoren kehitystehtävien mukainen oikeus yrittää, erehtyä ja ihmetellä ovat uhattuina (Kiviruusu & Aalto-Setälä 2023, 116). Oman alan valinta ei ole kaikille itsestään selvää. On ymmärrettävää, että väärä ala valinta voi johtaa uusien opintojen pariin. Nuori voi kokea tällöin epäonnistumista ja pelätä uudenalkua, jota voi varjostaa aiempi pettymys. Erään nuoren tulevaisuuden tavoitteet olivat hyvinkin kaukana koulutusvalinnoista ja poikkesi todella paljon muiden haastateltavien vastauksista.

H2: ”Välttää linnatuomio. Ei oo muuta.” (poika, 18 vuotta).

Rikostuomio voi olla syrjäytymisen riskitekijä (Paananen 2019, 124). Rikokseen liittyvää ikävaihetta ja rikoksia, joihin nuoret tyypillisimmin syyllistyvät on selvittänyt osana väitöstutkimustaan nuorten vankien kertomuksista peruskouluaajoistaan Tanja Äärelä 2012. Äärelä (2012, 52–53) viittaa tutkimuksessaan Marttusen ja Salmen (2009; 2010, 225), Kivivuoren

(1999) sekä Kääriäisen (1998, 8-10) artikkeleihin, että rikosaktiivisin elämänvaihe sijoittuu 15 ja 20 ikävuoden väliseen aikaan. Rikosaktiivisuus nousee jyrkästi myöhäiseen teini- ikään saakka ja laskee sen jälkeen. Suurin rikospiikki on noin 18 ikävuoden tienoilla. Moninkertaisesti tuomittuja tuomitaan enemmän varkauksista. Nuoret syyllistyvät tyypillisimmin tuho- töihin, ryöstöihin, moottorikulkuneuvon käyttövarkauksiin ja niiden luvattomiin käyttöihin. Sen sijaan nuoret syyllistyvät harvoin suunnitelmallisuutta vaativiin rikoksiin, kuten petok- siin, kavalluksiin ja talousrikoksiin. Haastattelussa ei käy ilmi, mistä rikoksesta nuori oli odot- tamassa rangaistusta. Pitkän tähtäimen tulevaisuuden suunnitelmia samainen nuori ei kui- tenkaan nähnyt yhtä synkäksi.

H2: "No jos nappiin menis kaikki niinku haluisin, niin olisin oppisopimuksella tuossa [[lähikunnassa]] yhdellä korjaamolla, siitä ei oo pitkä matka Kaarna- molle. Sit olis se ajokortti takasin ja." (poika, 18 vuotta).

Osa nuorista on innokkaita, itsevarmoja ja kunnianhimoisia tulevaisuushaaveiltaan, mutta kaikille tulevaisuus ei näytä kristallinkirkkaalta. Eräs haastateltava koki, että tulevaisuus on hänen osaltaan vielä avoimena.

H14: "haastattelija: jos kaikki menis silleen niinku sä toivot, niin missä sä nä- kisit ittes vuoden päästä ja mitä sä tekisit? Haastateltava: Mä en haluu yh- tään ajatella tommosia. Mä oon aina vähä silleen, että ei kannata ajatella niinku liikaa sillee. Mutta en tiää, että halluunko mä ottaa sit jotenki rauhalli- semmin silleen kokeilla vaikka erilaisia työharjoitteluja ja-- en mä sit voi tie- tää oikeestaan, että alkaako sit vaikka jonkun ekan työharjoittelun kohdalla tuntuu siltä, että tää on kyllä nyt tosi hyvä vai menneekö siinä, miten kauan. -- Ehkä jossain ois kiva olla kyllä jossain työharjoittelussa ainakin sillon tai jottain. Sit nää on ollu mielenkiintosia, kun on saanu tietoa näistä mikä PAM- säätö tai joku ja kaikki nää oppisopimusjutut ja tommoset." (tyttö, 22 vuotta).

Haastateltavan tilanteeseen on voinut vaikuttaa toimijuuden haasteet. Maaninkan (2021) mukaan nuorten aikuisten toimijuuteen heikentävästi vaikuttavat koulukiusaamiskokemus, mielenterveysongelmat, haasteellinen perhetausta ja kognitiiviset kyvyt. Maaninka on tut- kimustuloksillaan esittänyt, että sosiaalinen kuntoutus vahvistaa NEET-nuorten toimijuutta. Sosiaalinen kuntoutus, kuten psykososiaalinen työ ja työllistämisen tukitoimet vahvistavat heidän elämänhallintaansa ja sosiaalisten vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Sosiaalisen

kuntoutuksen avulla nuoret kokevat kykenevänsä, haluavansa ja osaavansa eri asioita. Lantelan (2021, 19) mukaan palvelujärjestelmä voi toimia nuoren toimijuutta heikentävästi, jos nuori ei koe tulleen kuulluksi palveluissa. Nuoren elämänpolun rakentaminen ja valintojen tekeminen edellyttävät jo itsessään toimijuutta (Waltzer 2022,18). Nuoren tulevaisuuden näköalattomuus ei tue toimijuutta. Ensin nuori tarvitsee riittävän itsevarmuuden, jotta toimijuus voi käynnistyä ja siirtyä sen jälkeen riittävällä itsevarmuudella työhön tai opintoihin.

7.2 ”Näen sit itteni siellä töissä ja vähän terveempänä”

Mielenterveyden haasteet voivat olla esteenä työ- ja opiskelupaikan saamiselle ja niissä menestymiselle. Jos nuorella ei ole työ- tai koulutuspaikkaa, hänet katsotaan yhteiskunnasta syrjäytyneeksi. Syrjäytyminen saattaa johtaa siihen, että tulevaisuuden tavoitteet lipuvat entistä kauemmas. Mielenterveysongelmat saattavat johtaa opintojen keskeyttämiseen (Heinonen 2021, 572). Mielenterveysongelmien erityisenä riskinä on hoidon haasteellisuus ja jopa niiden hoitamattomuus. Eräs nuori kuvasi tavoitteitaan seuraavasti.

H3: ” --halluun saada mun arkirutiinit taas siihen että mä tuun joka päivä sammaan aikaan kouluun ja saan sen arjen aikaiseksi. Se on mun päätavoite tällä hetkellä että mä kuntou´un koulukuntoiseksi ja se on pikkuhiljaa tässä työn alla koko ajan.” (tyttö, 20 vuotta)

Paanasen ym. (2019) laajassa kansallisessa syntymäkohorttitutkimuksessa havaittiin, että kouluttamattomuus ja pitkittynyt työttömyys ovat syrjäytymisen ristitekijöitä. Tutkimuksella havaittiin, että syrjäytymisen taustatekijänä on muun muassa mielenterveysongelmat. Syrjäytyneillä on enemmän erikoissairaanhoidon tarvetta, kuten psykiatrisia poliklinikkakäyntejä enemmän kuin koulutetuilla työläisillä. Syrjäytyneet nuoret ovat verrokkinuoria sairaampia, jotka tarvitsevat enemmän terveydenhuollon palveluita ja lääkehoitoa. Mielenterveysongelmat nuorten miesten osalta näyttävät synkiltä, koska he alikäyttävät terveydenhuollon palveluita. Sosiaali- ja terveystieteiden runsas käyttö lapsuudessa ja nuoruudessa voi ennakoida syrjäytymistä varhaisaikuisuudessa. Tällöin nuorten aikuisten

syrjäytymisen voidaan nähdä seurauksena lapsuudessa ja nuoruudessa ilmenneistä ongelmista. Syrjäytymisen syynä ovat mielenterveys ja päihdeongelmat, keskeisenä tekijänä on niihin saadun avun riittämättömyys tai avun saaminen liian myöhään.

H6: Mulla oli silloin kauheesti stressiä ja erilaisia terveydellisiä ongelmia niin ne vei sen kaiken jaksamisen ja motivaation, kun ei saa nukuttua ja kun on kaikkee muuta päässä pyörii niin ei siinä saa tehtyä mitään. Nyt ei oo sitä, ainakaan niin paljon. Välillä on, mutta se on ihan erilaista kun tietää miten pitää toimia, kun käy yksilöterapiassa aina silloin tällön, niin sielläkin me käydään läpi niitä asioita joita, että mä pystyn käsittelemään sitä stressiä ja niitä omia vaikeuksia.” (poika, 20 vuotta).

Mielenterveysongelmat eivät yksistään selitä opintojen keskeyttämistä, sen sijaan kyseessä on monimutkaisempi ilmiö. Opintojen keskeyttäminen kytkeytyy yksilöllisiin, yhteisöllisiin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin. Kun nuori kärsii akuutista psyykkisestä oireilusta, niin nuori kokee tällöin sosiaalisen tuen riittämättömyyttä. (Heinonen 2021, 581.) Opintojen keskeyttämiseen voi liittyä oppimisvaikeudet, ja erityisen riskin opinnoille tuovat oppimisvaikeuksien ja mielenterveyshaasteiden yhtäaikaisuus. Valmentavan koulutuksen ohjauksella ja yksilökohtaisella joustavuudella. Tulevaisuus näyttää hiukan selkeämmältä, kuten eräs nuori kertoi haaveistaan seuraavasti:

H3: ”-- oon hakemassa johonkin kouluun ja oon sen verran kunnossa, että pystyn arkielämään. normaaliin. Pystyn käymään koulussa-- toivottavasti löytyskin vielä semmonen ammatti mitä pystyn tehdä.” (tyttö, 20 vuotta).

Oppimisvaikeudet ja mielenterveydelliset haasteet voivat olla rinnasteisia, koska oppimisvaikeudet lisäävät riskiä esimerkiksi masennukselle, ahdistushäiriöille ja itsetunto ongelmille. Lisäksi tarkkaavuuden ongelmiin voi liittyä mielenterveyden haasteita, sillä niistä aiheutunut kuormitus ja kielteiset elämäkokemukset voivat johtaa monenlaisiin psyykkisiin oireisiin aikuisiän kynnyksellä. Samanaikaisesti ilmeneviä oppimisen ja mielenterveyden haasteita kokevilla on enemmän pitkäaikaistyöttömyyttä, jo ala asteella koettuja vaikeuksia, toisen asteen opintojen keskeyttämisiä, nukkumisen ja syömisen haasteita, huumekokeiluja ja itsetuhoisuutta kuin heillä, jolla on ainoastaan oppimisen vaikeuksia. (Stenberg, Parkkila, Nukari & Poutiainen 2022, 39, 48.) Nuoren moniongelmaisuus ja toisen asteen

koulutuksessa erityistä tukea saavat nuori voi päätyä epätasa-arvoiseen asemaan työmarkkinoilla. Erityistukea tarvitseville nuorille on annettava riittävää ohjausta ja psykososiaalista tukea myös työpaikoilla, mutta siihen käytettäviä resursseja ei tahdo aina löytyä.

8 Tulosten yhteenveto

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää ammatillisiin opintoihin valmentavan koulutuksen merkitystä nuorten aikuisten hyvinvoinnille ja tulevaisuudelle. Tutkimuksellinen kiinnostukseni kohdistui, miten nuoret aikuiset kokevat hyvinvointiinsa liittyvät tekijät ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutuksessa, miten ammatillisiin opintoihin valmentava koulutus pystyi tukemaan nuorten aikuisten osallisuutta arjessa ja mitä tulevaisuuden suunnitelmia ja haaveita heillä oli. Käytin tutkimukseni aineistona Mirja Määtän kokoamaa haastatteluaineistoa *NEET-nuorten ja työntekijöiden haastattelut ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutushankkeessa 2013*. Aineisto koostui 18 nuoren haastattelusta (7 poikaa ja 11 tyttöä) iältään 17–23 vuotta. Tukeuduin tutkimuksessani Erik Allardtin 1970 -luvalla kehittämään hyvinvointiteoriaan, johon tein tarpeellisen lisäyksen doing -ulottuvuudella, jonka alkujuuret ovat niin ikään Allardtin hyvinvointitutkimuksen jatkumoa. Analyysimenetelmänä käytin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä.

Tutkimustulosteni perusteella yksilöohjaus, rento ilmapiiri, hyvä yhteishenki ja joustavat opetusjärjestelyt tukivat nuorten aikuisten kokemaa hyvinvointia ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutuksessa. Osallisuuden kokemus, vaikuttamismahdollisuudet ja muutostokokemukset ovat yhtenevät myös Allardtin itsensä toteuttamisen ja merkityksellisen tekemisen hyvinvoinnin teorian ulottuvuuksissa. Tutkimustuloksissa oli havaittavissa, että hyvinvoinnin tunnekokemukseen vaikuttaa tekemisen mielekkyys ja se, mikä tuntuu omimalta. Osalle nuorista toiminnallinen tekeminen oli merkityksellistä, joka oli havaittavissa myös jatko-opintoihin hakeutumisessa koska, osaa nuorista kiinnosti oppisopimusopinnot. Tutkimustulos vahvistaa aiemmin tehtyjä tutkimuksia siitä, miten merkitykselliseksi nuoret kokevat mielekkään tekemisen ja itsensä toteuttamisen. Vauhkosen ja Hoikkalan (2020) tutkimustuloksen mukaan työpajatoiminnasta, joka on verrattavissa ammatillisiin opintoihin valmentamaan koulutukseen, siirrytään jatko-opintoihin ja työllistytään sujuvammin sekä vahvistetaan koulukuntoisuutta mahdollistamalla säännöllinen arkirytm. Tutkimustulos osoitti, että ammatillisiin opintoihin valmentavan koulutuksen hyöty oli todennettavissa, että moni sai säännöllisyyttä arkirytmiin ja arjenhallintaan. Oli nuoria, jotka olivat olleet pois opinnoista jo pidemmän aikaa, siten säännöllinen koulurytmi vahvisti nuorten hyvinvointia.

Nuorten mielekäs tekeminen ja itsensä toteuttaminen olivat Simosen (2019) tutkimustuloksissa nuorten hyvinvoinnin perusta. Nuoret toivoivat tukea työllisyyteen ja mahdollisuutta mielekkääseen toimintaan. Ammatillisten opintojen valmentavan koulutuksen vahvuus oli yksilöidyt opinnot tarpeiden, tavoitteiden ja mielenkiinnon mukaan. Lisäksi työpaikkavierailut eri aloille tukivat nuoren päätöstä alan kiinnostavuudesta hakeutua jatko-opintoihin. Nuoret kokivat myös laajennetun tuen saannin hyvänä asiana, jota ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutuksessa oli annettu. Kun nuori saa tukea samasta paikasta, varmistetaan asioiden sujuvuus ja vältetään nuoren hyppyyttämistä palvelusta toiseen.

Yhteisyyssuhteiden merkitys oli tutkimustulokseni perusteella ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutuksessa jokseenkin tärkeää. Osa nuorista aikuisista muodosti uusia kaverisuhteita, mutta ne eivät yltäneet kaikilla vapaa-ajalla vietettyyn yhteiseen aikaan. Nuoret arvostivat hyvää yhteishenkeä, jonka he olivat muodostaneet keskenään. Nuoret arvostivat

toistensa erilaisuutta ja oman tilan tarvetta antamalla työskentelyrauhan. Nuorilla oli tietoisuus siitä, että kaikkien kanssa on tultava toimeen, on autettava ja oltava ystävällinen muita kohtaan. Samankaltainen elämäntilanne vaikutti olevan hyvän ryhmähengen selittävänä tekijänä. Jokaisella nuorella oli oma henkilökohtainen ongelma, joka oli estänyt aiemmin ammatilliset opinnot. Nuoren haasteesta, mikä se kennelläkin oli ketään ei syrjitty sen sijaan nuoret hyväksyivät toisensa omine heikkouksineen myötätuntoisesti. Ajatukseni siitä, että hyvän ryhmähengen taustalla on ainakin osittain samankaltainen elämäntilanne, on linjassa Allardtin yhteisyyssuhteiden merkityksen kanssa, koska hänen mukaansa yhteisyyssuhteet edellyttävät ymmärrystä, joka muodostuu kyvystä asettua toisen asemaan ja yhteistä kieltä. Tutkimustuloksissani ulkopuolisuuden kokemus tai yksinäisyys ei noussut merkittäväksi huolenaiheeksi. Vain muutama nuori oli sitä mieltä, jos tutut kaverit on pois koulusta he kokevat olevansa yhteisön ulkopuolella. Aiemmissa tutkimuksissa (Kts. Aaltonen ym. 2019; Gretschel & Myllyniemi 2017) on todettu, että yksinäisyydellä on yhteys heikkoon elämänlaatuun ja erityisesti NEET-nuoret kokevat yksinäisyyttä muita ikätovereitaan enemmän.

Tutkimustulokseni ei suoranaisesti pystynyt antamaan vastauksia toimeentuloon liittyviin asioihin, koska se oli tutkimuksen ulkopuolella. Mutta on itsestään selvää, että koulutus ja sen jälkeen työelämään kiinnittyminen liittyvät elintason arvoihin ja fysiologisiin tarpeisiin, jotka ovat hyvinvoinnin perusta. Tutkimustuloksissa oli havaittavissa nuorten realistiset tulevaisuuden tavoitteet. Suurin osa tavoitteli ammatillisiin opintoihin valmentavan koulutuksen jälkeen ammattiopintoja, oppisopimusta ja sen jälkeen työelämään siirtymistä. Osa nuorista tavoitteli parempaa mielenterveyttä, koulukuntoisuutta ja arjenhallintaa, mutta he pitivät taustalla myös unelman jatko-opinnoista. Tutkimustulos osoitti, että osalle nuorista ikään liittyvä epävarmuus esti selkeät tulevaisuuden tavoitteet. Kolmelle 17 -vuotiaalle tulevaisuudensuunnitelmat olivat epäselkeimpiä kuin heille, jotka olivat jo täyttäneet 20-vuotta tai olivat sitä vanhempia. Luvussa 2.1 kuvailin nuoruutta elämänvaiheella, johon liittyy eri kehitystehtäviä ja kypsyysvaiheita. Aiempien tutkimuksien mukaan (Dunderfelt 2011; Kiuru 2023) mukaan nuoruusiän keskivaiheessa 15-18 vuotiaana haetaan vielä omaa identiteettiä ja maailmankuvan selkeyttä, jotka vaikuttavat koulutusvalintoihin tuoden epävarmuutta. Tutkimustuloksissa ikä ei ollut aina selittävänä tekijänä tulevaisuuden suunnitelmissa. Osa yli 20-vuotiaista halusi mietintärauhaa tai saada oman elämänsä siihen tilaan,

jotta jatko-opinnot ovat ylipäättään mahdollisia. Mielenterveydelliset haasteet olivat osalle nuorista esteinä jatko-opintoihin hakeutumisessa, ja he kokivat, että ensin on oltava koulu-kuntoinen, jotta voi sitoutua jatko-opintoihin. Tutkimustulokseni tuki aiempia tutkimuksia siltä osin, että myös Maaninka (2021) on päätenyt tutkimuksessaan siihen, että nuorten aikuisten toimijuutta heikentää mielenterveysongelmat. Paanasen (2019) tutkimusryhmä to-densi myös, että NEET-jakson pitkittyessä mielenterveysongelmat liittyvät nuorten syrjäyty-miseen. Parkkilan ja Poutiaisen (2023) tutkimustuloksien mukaan NEET-nuorien mielenter-veysongelmat heikentävät nuorten aikuisten kokemaa hyvinvointia ja toimintakykyä.

Ammatillisiin opintoihin valmentavan koulutuksen hyödyt nuorten aikuisten hyvinvoinnille, osallisuudelle sekä tulevaisuudelle olivat tutkimustuloksissani pääteltävissä. Yhteenvetona olen alla olevassa kuviossa havainnollistanut keskeisimmät hyvinvointiin liittyvät tekijät, joita tutkimuksellani saavutin.

Kuvio 2. Nuorten aikuisten osallisuuden hyödyt ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutuksessa.

Kuviosta on havaittavissa, miten laajasti nuorten aikuisten hyvinvointiin ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutuksessa voitiin vaikuttaa. Opettajan ja ohjaajan vahvuuksina olivat inhimillisyys ja yksilökeskeisyys, joita eri taustoiltaan olevat nuoret aikuiset tarvitsivat päästäkseen elämässään eteenpäin. Tämän aineiston perusteella on mahdollista tehdä ehdotuksia siitä, miten tärkeää on mahdollistaa jokin valmentava koulutus, jossa saa harjoitella arjenhallinnan taitoja, vahvistaa oppimistaitoja, tutustua eri aloihin, korottaa arvosaanoja tai tehdä puuttuvia kursseja aiemmista opinnoista päästäkseen jatko-opintoihin. Tulokset toimivat muistutuksena, ettei yksikään nuori saa jäädä ilman ohjausta ja tukea haastavasta elämäntilanteestaan huolimatta.

9 Pohdinta

Oppivelvollisuuden pidentäminen 18 vuoteen ja toisen asteen opintojen maksuttomuus ovat olleet positiivisia toimenpiteitä koulunkäynnin tukemisessa. Helsingin Sanomat uutisoi 7.10.2024, että oppivelvollisuuden uudistus oli kannattava toimenpide opintoihin kiinnittymisessä. Elokuuhun 2024 mennessä 60 prosenttia ikäluokasta oli suorittanut toisen asteen tutkinnon. Ikävä kyllä, että noin 8 prosenttia ikäluokasta on koulutuksen ulkopuolella. Keskeyttäneissä korostuvat nuoret, joiden äidinkieli ei ole suomi tai ruotsi. Ammattikouluopinnoista putoaa edelleen enemmän kuin lukiosta. Tosiasia jatkossakin on se, että tietty prosenttiluku vuosittain keskeyttää opinnot. Sen vuoksi tulevaisuudessakin on mietittävä täsmä toimenpiteitä, joilla keskeyttäneiden prosenttilukua saadaan pienemmäksi. Tehokkain toimenpide on panostaa nuorten hyvinvointiin riittävän varhaisessa vaiheessa. Koulunkäyntiin liittyvät ongelmat, jotka heijastuvat koulupoissaoloilla, voidaan todeta joskus koulutaipa-leen varhaisessa vaiheessa. Kohdennettu tuki auttaa katkaisemaan koulupoissaolokierteen.

Koulupoissaolot eivät synny tyhjästä sen sijaan niiden taustasyiden selvittäminen ja sen jälkeisen tuen tarpeen mahdollistaminen vaikuttavat positiivisesti koulunkäyntiin. Paanasen (2019) tutkimusryhmä esitti relevantteja toimenpiteitä syrjäytymisen ehkäisemiseksi, kuten mielenterveyspalveluiden saatavuuden parantaminen, syrjäytymisen ennalta estävytyö, perheiden tukeminen ja nuorten tarpeista lähtevää kokonaisvaltaista palvelua. Nuorten omista näkemyksistä nousseita hyvinvointia parantavia ehdotuksia ilmeni myös Simosen (2019) väitöskirjasta, jossa nuoret toivoivat koulukiusaamisen kitkemistä, mielekästä tekemistä ja toimintaa, opinto-ohjauksen onnistumista ja velkaongelmien vähentämistä. Nuorten hyvinvointiin voidaan puuttua monin eri keinoin, mutta entä tilanteessa, jossa nuorella on useita yhtäaikaista ongelmia. Moniongelmaisessa tilanteessa palvelujärjestelmä on hajallaan ja niiden saatavuudessa voi olla kuntakohtaisia eroja.

Nuorten aktivoimiseksi tehdään jo yllättävän paljon eri toimenpiteitä. Nuorisotakuu, Ohjaamot, etsivä nuorisotyö ja eri nimikkeillä olevat koulutukset, jotka valmentavat ammatillisiin opintoihin ovat esimerkkejä palvelutuottajista, jotka haluavat tukea nuoren osallisuutta ja hyvinvointia. Olen huolissani maahanmuuttajataustaisista nuorista, joilla on heikko suomen kielentaito, joka vaikuttaa heikentävästi opinnoissa menestymisessä sekä nuorista, jotka saavat erityistä tukea toisen asteen koulutuksessa. He voivat päätyä epätasa-arvoiseen asemaan työmarkkinoilla ja pahimmillaan syrjäytyä yhteiskunnasta. Koulujärjestelmä edellyttää alakoulusta alkaen itseohjautuvuutta, vaikka moni toisen asteen opiskelijakaan ei omaa riittävää itseohjautuvuutta opintojensa loppuun saattamiseksi. Itseohjautuvuus kuormittaa eniten niitä nuoria, joilla on esimerkiksi oppimisvaikeuksia tai neuropsykiatrisia erityispiirteitä. (Kiviruusu & Setälä 2023, 116.)

Sosiaalityön ilmiöiden diskurssissa mieleeni juolahtaa väistämättä ajatus siitä, millaisessa yhteiskunnassa nuoret elävät. Yhteiskunnan näkökulmasta alati muuttuvassa, jota kehystävät talouden, ympäristön ja poliittisten uhkien riskit. Mikään ei tunnu niin varmalta kuin epävarmuus. Nuoriin kohdistuvissa huolipuheissa on muistettava, että suurin osa nuorista voi hyvin (Helenius & Kivimäki 2023). Heillä on oppimisen ja elämänhalua, suunnitelmia

sekä haaveita tulevaisuudelle. Hyvinvoivat nuoret jäävät huomioimatta mediassa, joka uutisoi lähes yksinomaan nuorten lisääntyneestä pahoinvoinnista. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvat puheet on 2000-luvulle tultaessa muuttunut riskien, huolen ja puuttumisen puheeksi, jossa nuoret nähdään haavoittuvina, mutta samalla myös luonnostaan taipuvaisina eettisesti ja yhteiskunnallisesti asetettuihin toimintamalleihin (Toiviainen 2021, 50). Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn mukaan toisen asteen opiskelijat olivat elämäänsä tyytyväisiä vähemmän kuin kaksi vuotta aiemmin. Elämäniloa on saattanut heikentää korona pandemia ja Ukrainan sota, joilla on ollut vaikutusta perusturvallisuuden heikkenemiseen. Kouluterveyskyselyssä 2023 toisen asteen opiskelijat kokivat terveytensä keskinkertaiseksi tai huonoksi. Ammattiin opiskelevien poikien positiivisuus koulunkäyntiä kohtaan oli suurempaa kuin tyttöillä. Lukio-opintoja suorittavan tytön koulunkäynnin negatiivisuus on suurempaa kuin pojilla. Viimeisenä nostona vuoden 2023 kouluterveyskyselystä on mainittava vähintään viikoittain tapahtuva kiusaamista, jota oli kokenut viime vuosina suurempi osuus kaikilla kouluasteilla. Kouluterveyskyselyissä huomion saa usein asiat, jotka ovat heikentäneet nuorten hyvinvointia, jolloin saattaa unohtua, että suurin osa nuoristamme voi hyvin ja elää perusturvallista arkea.

Nuorten hyvinvointiin kuuluvana asiana ei voi koskaan sivuttaa vanhemmilta saadun tuen merkitystä. Ilman vanhempien tukea ja kannustusta nuoren opintopolku voi olla rosoinen ja muodostaa mahdollisesti riskin opintojen loppuun saattamiselle. Nuori tarvitsee vanhempien tukea jo ihan koulupolun alusta saakka. Vanhemmilta saatu tuki tulee kestää koko opintokaaren ajan. Teini-iässä oleva nuori tarvitsee yllättävän paljon vielä vanhemman välittämistä ja aitoa kiinnostusta nuorta kohtaan. Nuoren omat opintovalmiudet kehittyvät ikätasoisesti, mutta silti vanhempien tuki tulee olla vähintäänkin taustalla, ja sitä on annettava nuorta kuunnellen ja tunnetiloja aistien. Aikuisen tehtävä on huolehtia siitä, ettei nuoren elämässä ole liikaa ylikuormitusta opintojen lisäksi. Nuoren vanhemmat ovat lapsensa parhaita asiantuntijoita, joten heillä syttyy yleensä ensin huoli nuoren opinnoissa pärjäämisestä. Nuoren äiti tai isä voivat olla itse esimerkkeinä hyvinvoivasta ihmisestä. Hyvinvoiva aikuinen vaikuttaa myönteisesti nuoren hyvinvointiin. Iästä riippumatta hyvinvointiin liittyvät ihan perusasiat, kuten säännöllinen ruokailu, riittävä uni ja mielekäs tekeminen.

Ammatillisiin opintoihin valmentavan koulutuksen hankkeen päättymisestä on noin yksi-toista vuotta, joka on ajallisesti merkittävä ajanjakso. Hankkeeseen osallistunut nuorin on jo liki 30-vuotta ja vanhin 34-vuotta. Oletettavasti elämä tuossa ajassa on muuttunut paljon monella eri tapaa hyvinvoinnin kaikilla ulottuvuuksilla. Jatkotutkimusta ajatellen, olisi mielenkiintoista tietää, millaista elämäntilannetta haastatteluihin osallistuneet nuoret aikuiset tällä hetkellä elävät. Jatkotutkimus antaisi vastauksia siihen, veikö valmentavaan koulutukseen osallistuminen jatko-opintoihin ja myöhemmin työelämään. Mikäli valmentava koulutus ei toiminut ponnahduslautana opintoihin ja sen kautta työelämään, mitkä tekijät sen estivät.

Pro gradututkielma oli itselleni oppimisprosessi, jota oli enimmäkseen mielekästä tehdä. Mielekkyyteen vaikutti eniten itseäni puhutteleva aihe, johon tunsin tutkimusprosessin aikana jatkuvaa tiedon nälkää. Koin, että NEET-nuoret on unohdettu uuden oppivelvollisuusiän vuoksi, vaikka eivät he ole tilastoista mihinkään poistuneet. Tutkimukseni inhimillinen ydin oli löytää se yksittäinen kipinä kunkin nuoren kohdalla, joka heidät piti elämässä kiinni, vahvisti hyvinvointia ja loi toivoa tulevaisuudelle. Aineiston analyysissä oli palkitsevaa oivaltaa, etteivät nuoret unelmoineet asioista, joita olisi vaikea saavuttaa. Sen sijaan he unelmoivat tavallisesta perusarjesta, jota meistä aikuisista suurin osa saa toteuttaa tälläkin hetkellä.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Myllylä, Martta (2019) Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten koettu hyvinvointi. Yhteiskuntapolitiikka 84 (3), 301–311. [YP1903 Aaltonenym.pdf \(julkari.fi\)](#) Viitattu 10.6.2024.
- Aaltonen, Sanna (2018) Koetun hyvinvoinnin tutkiminen vaatii kohtaamista. THL blogi 2.11.2028. [Koetun hyvinvoinnin tutkiminen vaatii kohtaamista - YP-lehti \(yplehti.fi\)](#) . Viitattu 31.8.2024.
- Allardt, Erik (1976) Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: WSOY.
- Bask, Miia & Salmela-Aro, Katariina (2013) Burned out to drop out: Exploring the relationship between school burnout and school dropout. European Journal of Psychology of Education, 28 (2), 511-528. <https://link-springer-com.ezproxy.ulapland.fi/content/pdf/10.1007/s10212-012-0126-5.pdf>. Viitattu 29.8.2024.
- Bernelius, Venla (2021) Sosioekonomisen taustan ja alueellisten erojen merkitys korostunut osaamisen ja oppimisen taustatekijänä. Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Selvitys: Sosioekonomisen taustan ja alueellisten erojen merkitys korostunut osaamisen ja oppimisen taustatekijänä - Valtioneuvosto](#) Viitattu 29.8.2024.
- Crisp, Roger (2021) Well-Being. Teoksessa Zalta, Edward (toim.) Stanford Encyclopedia of Philosophy. [Well-Being \(Stanford Encyclopedia of Philosophy\)](#) Viitattu 28.8.2024.
- Dunderfelt, Tony 2011. Elämäntapa- ja elämäntilanteiden psykologia. Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. 14. uudistettu painos. WSOYpro. Helsinki. 84-85.
- Eurofound (2016) Exploring the diversity of NEETs. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [Exploring the diversity of NEETs | European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions \(europa.eu\)](#) Viitattu 8.6.2024.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2005) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eteläpelto, Anneli & Heiskanen, Tuula & Collin, Kaija (2011) Vallan ja toimijuuden monisäikeisyys. Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa. 11-32 Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö - School of Social Sciences and Humanities [VALTA JA TOIMIJUUS -TAITTO \(tuni.fi\)](#) Viitattu 4.9.2024.
- Gariépy, Geneviève & Danna, Sofia. M. & Hawke, Lisa & Henderson, Joanna & Iyer, Srividya N. (2022) The mental health of young people who are not in education, employment, or training: a systematic review and meta-analysis. Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology. 57: 1107-1121. [The mental health of young people who are not in education, employment, or training: a systematic review and meta-analysis \(springer.com\)](#) Viitattu 6.6.2024.

- Goldman-Mellor, Sidra & Caspi, Avshalom & Arseneault, Louise & Ajala, Nifemi & Ambler, Anthony & Danese, Andrea & Fisher, Helen & Hucker, Abigail & Odgers, Candice & Williams, Teresa & Wong, Chloe & Moffitt, Terrie. E. (2016) Committed to work but vulnerable: self-perceptions and mental health in NEET 18-year olds from a contemporary British cohort. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 57(2) 196-203. [Committed to work but vulnerable: self-perceptions and mental health in NEET 18-year olds from a contemporary British cohort \(ulapland.fi\)](#). Viitattu 5.6.2024.
- Gretschel, Anu & Myllyniemi, Sami (2020) Kuulummeko yhteiskuntaan? Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista. Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 110. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy. [kuulummeko-yhteiskuntaan-tyon-ja-koulutuksen-ulkopuolella-olevien-nuorten-kasityksia-tulevaisuudesta-demokratiasta-ja-julkisista-palveluista.pdf \(kaks.fi\)](#) Viitattu 3.9.2024.
- Gretschel, Anu & Sami Myllyniemi (2017) Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista – Nuorisobarometrin erillinäyte/aineistonkeruu. Nuorisotutkimusseura. Nuorisotutkimusverkosto. [Erillisnäyte-4-eriavoistumistyoryhma_gretschelmyllyniemi_neet_aineistokooste_05122017_nettiin.pdf \(nuorisotutkimus.fi\)](#) Viitattu 10.9.2024.
- Hakala, Juha T. (2024) Laadullisen tutkimuksen ABC. Menetelmäopas opinnäytteen tekijälle. Tallinna: Gaudeamus Oy.
- Hamarus, Päivi & Kanervio, Pekka & Landén, Laila & Pulkkinen, Seppo (toim.) 2014. Huuto! Lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heinonen, Taina (2021) Nuorten mielenterveyskuntoutujien kokemuksia opintojen keskeyttämisestä ja siihen johtaneista tekijöistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 86 (2021):5-6. [YP 5-6/2021 Nuorten mielenterveyskuntoutujien kokemuksia opintojen keskeyttämisestä \(julkari.fi\)](#). Viitattu 8.4.2024.
- Helenius, Jenni & Kivimäki, Hanne (2023) Lasten ja nuorten hyvinvointi -Kouluterveyskysely 2023. Tytöistä yli kolmannes ja pojista joka viides kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Tilastoraportti 48/2023. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Julkaistu 21.9.2023. [Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2023 \(julkari.fi\)](#). Viitattu 10.10.2024.
- Helne, Tuula & Hirvilampi, Tuuli (2021) Puristuksissa ? Nuoret ja kestävä hyvinvoinnin ehdot. Kelan tutkimus. [Puristuksissa? Nuoret ja kestävä hyvinvoinnin ehdot \(helsinki.fi\)](#) Viitattu 29.8.2024.
- Helsingin Sanomat (2024) Oppivelvollisuutta venytettiin 18 vuoteen -Nyt nähdään ensimmäiset merkit siitä, oliko tässä mitään järkeä. Toim. Oksanen, Roosa. Julkaistu 7.10.2024. [Oppivelvollisuutta venytettiin 18 vuoteen – Nyt nähdään ensimmäiset merkit siitä, oliko tässä mitään järkeä | HS.fi](#). Viitattu 10.10.2024.
- Heyne, David & Gentle-Genitty, Carolyn & Gren Landell, Malin & Melvin, Glenn & Chu, Brian & Gallé-Tessonneau, Marie & Askeland, Kristin Gärtner & González, Carolina & Havik, Trude & Ingul, Jo Magne & Johnsen, Daniel Bach & Keppens, Gil & Knollmann, Martin & Lyon, Aaron R. & Maeda, Naoki & Reissner, Volker & Sauter, Floor & Silverman,

- Wendy K. & Thastum, Mikael & Tonge, Bruce J. & Kearney, Christopher A. (2019) Improving school attendance by enhancing communication among stakeholders: establishment of the International Network for School Attendance (INSA). *Eur Child Adolesc Psychiatry* 29, 1023-1030 (2019). [Improving school attendance by enhancing communication among stakeholders: establishment of the International Network for School Attendance \(INSA\) \(ulapland.fi\)](#) Viitattu 25.8.2024.
- Huttunen, Sonja 2016. Blogi. Ihmisoikeudet kuuluvat jokaiseen elämänvaiheeseen. Suomen YK-liitto. [Blogi: Ihmisoikeudet kuuluvat jokaiseen elämänvaiheeseen | Suomen YK-liitto \(ykliitto.fi\)](#) Viitattu 22.5.2024.
- Ingul, Jo Magne & Havik, Trude & Heyne, David (2019) Emerging School Refusal: A School-Based Framework for Identifying Early Signs and Risk Factors. [Emerging School Refusal: A School-Based Framework for Identifying Early Signs and Risk Factors \(sciencedirect-tassets.com\)](#) Viitattu 25.8.2024
- Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna (2017) Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpaperi 33/2017. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. [Microsoft Word - Mitä-osallisuus-on-osallisuuden-viitekehystä-rakentamassa 10.10.doc \(julkari.fi\)](#) Viitattu 4.9.2024.
- Jernström, Laura & Sirniö, Outi (2023) Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten ja nuorten aikuisten etuuksien käyttö vuosina 1995–2020. Tutkimuksesta tiiviisti 37/2023, Suomen sosiaalinen tila 4/2023. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. [Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten ja nuorten aikuisten etuuksien käyttö vuosina 1995–2020 \(julkari.fi\)](#) Viitattu 24.8.2024.
- Juuti, Pauli & Puusa Anu (2020) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tal- linna: Gaudeamus.
- Kallio, Johanna & Hakovirta, Miia (toim.) 2020. Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus. Vastapaino Oy: Tampere.
- Kananoja, Aulikki & Niiranen, Vuokko & Jokiranta, Harri (2008) Kunnallinen sosiaalipolitiikka osallisuutta ja yhteistä vastuuta. Juva: WS Bookwell.
- Karvonen, Milla & Karukivi, Max & Kronström, Kim (2023) Identiteetin muodostuminen ja sen eri osa-alueet nuoruusiässä. Tiedekatsaus. *Lääkärilehti* 33-34/2023, 1264-1267 vsk 78. [SLL33-34-2023-1264.pdf \(tuni.fi\)](#) Viitattu 1.9.2024.
- Kattilakoski, Mari & Sireni, Maarit (2020) Koettu arjen hyvinvointi ja sen murtumat maaseu- dun naisten kertomuksissa. Maaseutututkimus. *Finnish Journal of Rural Studies* 1/2020 [94368-Artikkelin teksti-156106-2-10-20200516.pdf](#). Viitattu 30.9.2024.
- Kiuru, Noona (2023) Nuoruus elämänvaiheena. Teoksessa Lea Pulkkinen, Timo Ahonen & Isto Ruoppila (toim.) Ihmisen psykologinen kehitys. 10. uudistettu painos. Keuruu: PS- kustannus.
- Kiviruusu, Olli & Aalto-Setälä, Terhi (2023) Lasten ja nuorten mielenterveys oireilu ei näytä laantumisen merkkejä. *Sosiaali- lääketieteellinen aikakauslehti* 60 (2) 115-117.

[129680-Puheenvuoro, lektio tai muu ei vertaisarviointiin tarkoitettu kirjoitus-281784-1-10-20230523 \(3\).pdf](#)

- Kivipelto, Minna & Saikkonen, Paula (2018) Hyvinvointia niukkuudesta? Kokemuksia viimesijaisesta turvasta. *Janus vol 26 1()* 2018, 57-72. [65291-Artikkelin teksti-88192-1-10-20180305.pdf](#). Viitattu 29.9.2024.
- Korvela, Pirjo & Norlund, Anne (2015) Nuorten arjen rytmit ja perhe. Teoksessa Sami Mälyniemi (toim.) Arjen jäljillä. Nuorisbarometri 2015. [Sukupolvisuhteet-taloudellinen-riippuvuus-ja-kuulumisen-tunteet.pdf \(researchgate.net\)](#) Viitattu 13.9.2024.
- Koskela, Teija & Reis, Tiina & Sinkkonen, Hanna-Maija. (2016). Irrallisuudesta osallisuuteen – valmiuksia koulupudokkuuden vähentämiseen. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 18(4), 9–23. <https://journal.fi/akakk/article/view/84824> Viitattu 27.8.2024.
- Kovács, Edina (2019) Non-completed Studies: What Factors Affect Academic Success or Failure? *Central European Journal of Educational Research*, 1(1), 79-89. [Non-completed Studies: What Factors Affect Academic Success or Failure? - ProQuest](#) Viitattu 27.8.2024.
- Lantela, Lauri (2021) Nuorten hyvinvointioppimisen tukeminen kompleksisessa toimintaympäristössä. Akateeminen väitöskirja. Lapin yliopisto. [Lantela Lauri.pdf \(ulapland.fi\)](#) Viitattu 4.9.2024.
- Lahtinen, Jenni & Tolonen, Tarja (2022) Luvussa 7. Ammattiin opiskelevien nuorten hyvinvointi ystävyys- ja perhesuhteiden näkökulmasta. Teoksessa, Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen. (Toim.) Vehkalahti Kaisa & Aapola-Kati Sinikka & Armila Päivi. [PDF-näkökymä tiedostosta Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen: laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa \(edition.fi\)](#)
- Leino, Janette & Virranniemi Greta (2024) Uusi ilmiö vantaalaisessa lukiossa: opiskelijat eroavat nyt joukolla heti täysi-ikäistyttyään. Julkaistu 12.3.2024. [Uusi ilmiö vantaalaisessa lukiossa: opiskelijat eroavat nyt joukolla heti täysi-ikäistyttyään | Kotimaa | Yle](#) Viitattu 28.8.2024.
- Leinonen, Leena & Kaittila, Anniina & Alin, Minna & Vornanen, Riitta & Kraav, Siiri- Liisi & Karukivi, Max & Anis, Merja (2024) Lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteisöasiakaiden palvelupolut. Palvelusiirtymien sillat ja karikot. Teoksessa Johanna Kiili, Anne-Mari Jaakola, Merja Anis, Tuuli Lamponen & Elina Stenvall (toim.) Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö. Tallinna: Gaudeamus.
- Lim, Sungwon & Lee Seon Heui & Rhee, Hyun Sill (2020) Developmental trajectory and relationships between Adolescents' social capital, self-esteem, and depressive symptoms: A latent growth model. *Archives of psychiatric nursing*, Vol. 34 (5), 377-383. [Developmental trajectory and relationships between Adolescents' social capital, self-esteem, and depressive symptoms A latent growth model \(sciencedirectassets.com\)](#) Viitattu 3.9.2024.
- Lintula, Lotta & Salo, Paula & Halonen, Jaana & Aalto, Ville & Ervasti, Jenni & Kouvonen, Anne & Oksanen, Tuula (2022) Työyhteisön sosiaalinen pääoma ja työntekijöiden työkyky: pseudokokeellinen tutkimus. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 59(4). <https://doi.org/10.23990/sa.98692>. Viitattu 1.10.2024

- Lyyra, Nelli & Junttila, Niina & Tynjälä, Jorma & Välimaa, Railia (2019) Nuorten yksinäisyys on yhteydessä lisääntyneeseen oireiluun ja lääkkeiden käyttöön. Lääkärilehti, 74(32), 1670-1675. [SLL322019-1670.pdf \(jyu.fi\)](#) Viitattu 16.9.2024.
- Maaninka, Johanna (2021) ”Löytää oma paikkansa ja piirinsä” -Sosiaalisen kuntoutuksen merkitys nuorten aikuisten toimijuudelle. Pro -gradu. [Maaninka Johanna.pdf \(ulapland.fi\)](#) viitattu 14.1.2024.
- Martela, Frank (2022) Hyvinvoinnin mittaaminen edellyttää hyvinvoinnin teoriaa. Erik Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuudet päivitettyinä nykyaikaan. Yhteiskuntapolitiikka 87 (2022):5-6. [YP 5-6/2022 Hyvinvoinnin mittaaminen edellyttää hyvinvoinnin teoriaa \(julkari.fi\)](#). Viitattu 30.9.2024.
- Maunu, Antti & Kiilakoski, Tomi (2018) Ohjausta osallisuuteen? Sosiaalinen ja poliittinen osallisuus ammattiin opiskelevien nuorten arjessa. Aikuiskasvatus 38 (2), 112-129. [Ohjausta osallisuuteen? - pdf \(journal.fi\)](#) Viitattu 3.9.2024.
- Myskylä, Pekka (2009) Koulutus periytyy edelleen. Tilastokeskus. Hyvinvointikatsaus 1/2009. [Tilastokeskus - Koulutus periytyy edelleen \(stat.fi\)](#) Viitattu 29.9.2024.
- Niemi, Petteri & Rautiainen, Antti & Kannasoja, Sirpa & Haapakoski, Kaisa & Pellinen, Jukka & Mäntysaari, Mikko (2017) Hyvinvoinnin teoriat hyvinvoinnin edistämisessä ja poliittisessa päätöksenteossa. Hallinnon Tutkimus 36 (3), 166-181. [Hyvinvoinnin teoriat hyvinvoinnin edistämisessä ja poliittisessä päätöksenteossa - pdf \(journal.fi\)](#) Viitattu 1.9.2024.
- Nuorisolaki (21.12.2016/1285).
- Nurmiranta, Hanna & Leppämäki, Päivi & Horppu Sari (2009) Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna. 76-84.
- Nyyssölä, Kari (2022) Koulutus tulevaisuudessa. Ennakointi näkökulmia koulunkäyntiin, kehittämiseen ja osaamiseen. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2022:1. [Koulutus tulevaisuudessa – Ennakointinäkökulmia koulunkäyntiin, kehittämiseen ja osaamiseen \(oph.fi\)](#) Viitattu 30.9.2024.
- Opetushallitus (2024) Oppivelvollisuuden laajentaminen. [Oppivelvollisuuden laajentaminen | Opetushallitus \(oph.fi\)](#). Viitattu 7.4.2024.
- Opetushallitus (2024) Oppivelvollisuuden suorittamisen laiminlyönnin seuraukset. [Oppivelvollisuuden suorittamisen laiminlyönnin seuraukset | Opetushallitus \(oph.fi\)](#). Viitattu 30.9.2024.
- Opetushallitus (2024) Oppivelvollisuuden seuranta- ja valvontapalvelu Valpas. [Oppivelvollisuuden seuranta- ja valvontapalvelu Valpas | Opetushallitus \(oph.fi\)](#). Viitattu 30.9.2024.
- Oppivelvollisuuslaki (30.12.2020/1214).
- Osnabrückin julistus (2020) European Commission. European Education Area. Quality education and training for all. Ammatillista koulutusta koskevat aloitteet. [Ammatillista koulutusta koskevat aloitteet - European Education Area \(europa.eu\)](#) Viitattu 27.9.2024.

- Paananen, Reija & Surakka, Anne & Kainulainen, Sakari & Ristikari, Tiina & Gissler, Mika (2019) Nuorten aikuisten syrjäytymiseen liittyvät tekijät ja sosiaali- ja terveyspalveluiden ajoittuminen. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 56(2) 114-128. [Nuorten aikuisten syrjäytymiseen liittyvät tekijät ja sosiaali- ja terveyspalveluiden ajoittuminen - pdf \(journal.fi\)](#). Viitattu 4.8.2024
- Palmu, Iina (2020) Takaisin kouluun -koulua kouluakäymättömille. (toim.) Valterin julkaisusarja nro. 4. Jyväskylä: Valteri -koulu.
- Parkkila, Minna & Poutiainen, Erja (2023) Miten työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret aikuiset voivat? NEET-ryhmään kuuluvien kokemuksia hyvinvoinnista, palveluiden käytöstä ja toimintakyvystä. *Kuntoutus*, 46(1), 19–26. [127800-Artikkelin teksti-271561-1-10-20230314 \(1\).pdf](#). Viitattu 18.8.2024
- Perttula, Rauno (2015) Syrjäytymispuhe hallinnon strategiana opiskelijahuollon sosiaalityössä. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. [Social exclusion discourse as a governance strategy in student welfare services within a vocational school context \(jyu.fi\)](#) Viitattu 9.9.2024.
- Raivio, Helka & Karjalainen, Jarno (2013) Osallisuus -oikeutta vai pakkoa. (toim.) Taina Era. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. [JAMKJULKAISUJA1562013 web.pdf \(theseus.fi\)](#) Viitattu 3.9.2024.
- Ronkainen, Suvi & Pehkonen, Leila & Lindblom-Ylänne, Sari & Paavilainen Eija (2014) Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Salmi, Minna & Kestilä, Laura (2019) Toimeentulokokemukset ja hyvinvoinnin erot alakoululaisten perheissä. Tuloksia Kouluterveyskyselyn 2017 vanhempien aineistosta. THL:n työpaperi 22/2019. [Toimeentulokokemukset ja hyvinvoinnin erot alakoululaisten perheissä \(julkari.fi\)](#). Viitattu 30.9.2024.
- Savolainen, Hannu (2014) Kasautuneet oppimisvaikeudet toisen asteen opintojen sujumisen selittäjinä. Teoksessa Närhi, Vesa & Seppälä, Heikki & Kuikka, Pekka (toim.) Laaja-alaiset oppimisvaikeudet. 2. painos. Julkaisija: Niilo Mäki Instituutti (2010). Porvoo: Bookwell Oy.
- Siegel, Daniel J. (2014) Brainstorm. Nuoruuden aivomyrskyn voima ja merkitys. Englanninkielinen alkuteos: *Brainstorm. The Power and Purpose of the Teenage Brain* by Daniel J. Siegel. Helsinki: Basam Books Oy.
- Simonen, Jenni (2019) ”Mä koitan itse selviytyä kaikesta”. Tutkimus työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista. e2 Tutkimus. Väitöskirja. Helsinki. Saatavissa: [selviytyja neet.pdf \(e2.fi\)](#) viitattu 15.1.2024.
- Sosiaalihuoltolaki (30.12.2014/1301).
- Stenberg, Johanna & Parkkila, Minna & Nukari, Johanna & Poutiainen, Erja (2022) Työttömyysuhanalaisten nuorten ja aikuisten oppimisen vaikeudet, rinnakkaiset mielenterveyden ongelmat, opiskelu ja hyvinvointi. *Kuntoutus* 45 (4) 39-50. [125399-Artikkelin teksti-260883-1-10-20221214 \(2\).pdf](#). Viitattu 19.8.2024.
- SVT, Suomen virallinen tilasto (2021) Koulutuksen keskeyttäminen. Helsinki: Tilastokeskus. [Tilastokeskus - Koulutuksen keskeyttäminen 2019 \(stat.fi\)](#). Viitattu 10.4.2024.

- THL (2023) Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. [Nuorten syrjäytymisen ehkäisy - THL](#). Viitattu 29.9.2024.
- Tilastokeskus (2024) Koulutuksen keskeytti 7 % opiskelijoista lukuvuonna 2021/2022. Tiedote 28.3.2024. [Koulutuksen keskeytti 7 % opiskelijoista lukuvuonna 2021/2022 - Tilastokeskus \(stat.fi\)](#). Viitattu 7.4.2024
- Toiviainen, Sanna (2021) Suhteisia elämänpolkuja -yksilöiden elämänhallintaa? Koulutuksen ja työn marginaalissa olevien nuorten toimijuus ja ohjaus. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 160. [PDF-näkymä tiedostosta Suhteisia elämänpolkuja – yksilöllistä elämänhallintaa? Koulutuksen ja työn marginaalissa olevien nuorten toimijuus ja ohjaus \(edition.fi\)](#) Viitattu 4.9.2024.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (uudistettu laitos). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuominen, Minna & Haanpää, Leena (2021) Young People's Well-Being and the Association with Social Capital, i.e. Social Networks, Trust and Reciprocity. Social Indicators Research (2022) 159:617–645 <https://doi.org/10.1007/s11205-021-02762-z> Viitattu 2.9.2024.
- Tolonen, Tarja & Vehkalahti, Kaisa & Aapola-Kari Sinikka (2022) Luvussa neljä: Toiveita ja tulevaisuuksia. Nuorten koulutukselliset jatkumot ja säröt toisella asteella. Teoksessa, Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen. (Toim.) Vehkalahti Kaisa & Aapola-Kati Sinikka & Armila Päivi. [PDF-näkymä tiedostosta Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen : laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa \(edition.fi\)](#)
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. Viitattu 14.04.2024.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2022) NEET -nuorten osuus (Rek) muuttujina Vuosi ja Tiedot. [NEET-nuorten osuus \(Rek\) muuttujina Vuosi ja Tiedot. PxWeb \(stat.fi\)](#) Viitattu 8.6.2024.
- Uusitalo, Hannu & Simpura, Jussi & Saari, Juho & Laihiala, Tuomo (2022) Hyvinvoinnin muutos ja pysyvyys. Allardt -hyvinvointi Suomessa 1972 ja 2017. Helsinki: Into Kustannus Oy.
- Yhdistyneet Kansakunnat (United Nations) Youth. Saatavissa: [Youth | United Nations](#) Viitattu 2.6.2024.
- Van Aerschot, Lina & Salminen, Jarkko (2018) Hyvä, paha lähiö -nuoret ja asuinalueella syntyvä sosiaalinen pääoma. Sosisologia, 55 (3), 248-262. [Hyvä, paha lähiö : nuoret ja asuinalueella syntyvä sosiaalinen pääoma - pdf \(journal.fi\)](#) Viitattu 2.9.2024.
- Varjo, Janne & Kalalahti, Mira & Vilkmann, Minna (2023) Yhteiskuntaluokka nuoruudessa ja koulutuspolun kuopat. Teoksessa Mira Kalalahti, Heikki Silvennoinen, Janne, Varjo & Minna Vilkmann (toim.) Koulutus ja yhteiskuntaluokka. Tampere: Tampere University Press, 97–116. <https://doi.org/10.61201/tup.865> Viitattu 28.9.2024.

- Vasalampi, Kati (2024) Poissaolot peruskoulussa voivat ennustaa opintojen keskeytymistä ja psyykkistä pahoinvointia. Jyväskylän yliopiston tiedote. Julkaistu 27.6.2024. [Poissaolot peruskoulussa voivat ennustaa opintojen keskeytymistä ja psyykkistä pahoinvointia | Jyväskylän yliopisto \(jyu.fi\)](#) Viitattu 11.9.2024.
- Vauhkonen, Teemu & Hoikkala, Tommi (2020) Syrjäytymisen lasku. Tutkimus syrjäytymisestä, sen kustannuksista ja kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuudesta. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 153. [PDF-näkymä tiedostosta Syrjäytymisen lasku : Tutkimus syrjäytymisestä, sen kustannuksista ja kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuudesta \(edition.fi\)](#)
- Vilkka, Hanna (2021) Tutki ja kehitä. 5.päivitetty painos. Keuruu: PS-kustannus.
- Virtanen, Tuomo & Pelkonen, Jenni 2023. Poissa porukasta. Vahvista kouluun kiinnittymistä ja puutu poissaoloihin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Waltzer, Katariina & Penttinen, Leena & Holopainen, Leena & Lappalainen, Kristiina (2022) Välivuotta viettävien nuorten toimijuus viivästyneessä koulutussiirtymässä. Nuorisotutkimus 40 (2022):3. 5-21. [122541-Artikkelin teksti-252436-1-10-20221025 \(1\).pdf](#) Viitattu 4.9.2024.
- Äärelä, Tanja (2012) ”Aika paljolla vaikuttaa minkälainen ilme opettajalla on naamalla.” Nuoret vangit kertovat peruskouluajoistaan. Väitöskirja. Lapin yliopisto. [JOHDANTO \(ulapland.fi\)](#) Viitattu 18.8.2024.

Aineisto

- Määttä, Mirja (Itä-Suomen yliopisto): NEET-nuorten ja työntekijöiden haastattelut ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutushankkeessa 2013 [sähköinen tietoaieisto]. Versio 1.0 (2018-10-19). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3294>

Liite 1. Haastattelukysymykset

HAASTATTELURUNKO

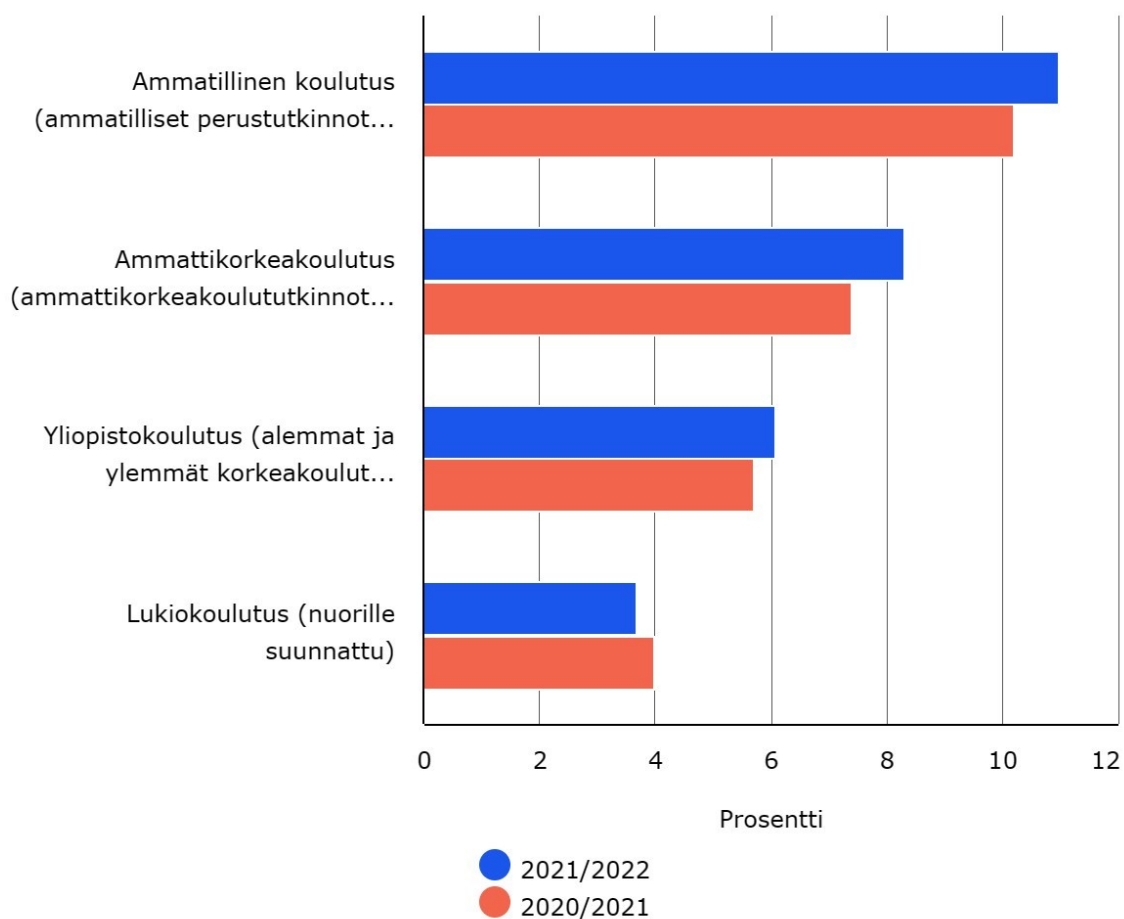
Kerron tästä haastattelusta lyhyesti. (nauhuri) Tää liittyy mun yhteiskuntatiet. tutkimukseen. Oon kiinnostunu minkälaisena sä näät tän [[Tukemon]] ja Avoimen amm.opiston toiminnan ja miten se suo mahdollisesti hyödyttää. Haastattelu vie n. 30 min.

1. Esittely: oon Mirja ja tutkija. Kukas sä oot ja ikäkin olis kiva tietää.
2. Miksi sä kutsut tätä paikkaa? Jos kerrot vaikka jollekin tutulle tästä, missä kerrot olevasi? Ja mitä kerrot tekeväs täällä? Onko tää sulle Tukemo, Valmentava koulutus vai joku muu?
3. Miten sä löysit tän paikan vai ohjasko joku sut tänne?
 - a. kauanko oot ollu täällä?
4. Millainen on tavallinen päivä täällä X? Mitä te teette?
 - a. Mitä sä tykkäät tehdä täällä? Mikä tuntuu omimmalta?
 - b. Mikä on tylsintä?
 - c. Onko jotain, mikä tuntuu vaikeelta tai hankalalta?
 - d. Onko jotain mitä et haluaisi tehdä, mutta se on vaan pakko tehdä?
5. Ootko omasta mielestä voinu vaikuttaa siihen, mitä täällä tehdään? Mihin esim. osallistut ja mihin et?
 - a. entä aikatauluihin? sääntöihin?
 - b. Onko jotain, mihin haluaisit vaikuttaa? Koetko, että se ois mahdollista?
 - c. Miten asioista sovitaan toisten nuorten ja ohjaajien kanssa? esim. mitä tehdään, missä käydään?
 - d. Onko jotain, mistä syntyy erimielisyyksiä tai hankausta?
 - i. ohjaajien/opettajien kanssa
 - ii. toisten nuorten kanssa
 - e. Miten erimielisyyksiä ratkotaan?
 - f. Voiko sanoa että täällä ois yhteishenkeä?
6. Millaisia nää ohjaajat ja työntekijät täällä on?

- a. Onko ne samanlaisia vai erilaisia kun koulun / ammattiopiston opettajat ja muut tt:t?
- b. Entä muut nuoret?
 - i. Onko sulla kavereita täällä?
 - ii. Oletko saanu uusia kavereita?
- 7. Tuntuuko että täällä voi olla oma ittensä?
- 8. Miten sä oot kokenu tän opetuksen ja ohjauksen?
 - a. Onko tästä X ollu sulle hyötyä?
 - b. Jos vertaat tilannetta silloin kun sä tulit tänne ja nyt, onko jotain eroa? Onko jotkut asiat paremmin nyt? Entä huonommin?
- 9. Jos esittelisit jollekin kaverille tätä toimintaa, mitä tavoitteita sä kertoisit täällä olevan? Mihin täällä pyritään nuoria ohjaamaan?
 - a. Mitä tavoitteita sulla itellä tällä hetkellä on elämässä?
 - b. Käykö nää hankkeen ja sun omat tavoitteet jotenkin yhteen?
- 10. Jos kaikki menis niin kuin sää toivot, ihan nappiin, missä olisit vuoden päästä? Ja mitä tekisit?
 - a. Mitä esteitä tän toteutumiselle vois olla?
 - b. Näyttääkö siltä että tää X voi tukea suo tän saavuttamisessa?
- 11. Mitä muuttaisit, mitä parantaisit täällä?
 - a. Miten tää hanke vois tukea ja ohjata vielä paremmin?
 - b. Mitä sä et haluais muuttaa? Minkä siis oot kokenu tärkeeks?
- 12. Olisko sulla jotain mitä haluaisit vielä kertoa tästä X:stä tai muista näistä teemoista. mistä ollaan juteltu.
- 13. Olisko jotain mitä sä haluaisit kysyä multa

Liite 2 Tutkintoon johtavan koulutuksen keskeyttäminen koulutussektoreittain lukuvuosina 2020/2021-2021/2022

Tutkintoon johtavan koulutuksen keskeyttäminen
koulutussektoreittain lukuvuosina 2020/2021- 2021/2022

Lähde: Tilastokeskus, koulutuksen keskeyttäminen